

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«_____» _____ 2023 р.

**ВИПУСКНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

Тема: «Облік і аналіз поточної дебіторської заборгованості підприємства»

Виконав(ла): Аліна МАКАРОВА

Керівник: доктор економічних наук, професор Ніна ОВСЮК

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:
перший розділ - д. е. н. професор Ніна ОВСЮК
другий розділ - д. е. н. професор Ніна ОВСЮК

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
 Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
 Освітньо-професійна програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 завідувач кафедри
 _____ Тетяна КОСОВА
 «19» травня 2023 р.

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти МАКАРОВОЇ Аліни Олександрівни
 (прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема випускної роботи «Облік і аналіз поточної дебіторської заборгованості підприємства» затверджена наказом ректора від 04.2023 № /ст.

2. Термін виконання роботи: з 22.05.2023 до 25.06.2023.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, дані обліково-інформаційної системи підприємства, первинні документи, облікові регістри, фінансова, податкова, звітність ДАП «УКРАЇНА».

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поточна дебіторська заборгованість підприємства як об'єкт обліку і аналізу

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості

1.3. Організація та задачі обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості в умовах ДАП «УКРАЇНА».

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В УМОВАХ ДАП «УКРАЇНА»

2.1. Документальне оформлення операцій та облік поточної дебіторської заборгованості підприємства

2.2. Відображення поточної дебіторської заборгованості у фінансовій і податковій звітності підприємства

2.3. Аналіз поточної дебіторської заборгованості та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:
 ЛИСТ 1. Поточна дебіторська заборгованість підприємства як об'єкт обліку і аналізу. ЛИСТ 2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості. ЛИСТ 3. Організація та задачі обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості в умовах ДАП «УКРАЇНА». ЛИСТ 4. Документальне оформлення операцій та облік поточної дебіторської заборгованості підприємства. ЛИСТ. 5. Відображення поточної дебіторської заборгованості у фінансовій і податковій звітності підприємства. ЛИСТ. 6. Аналіз поточної дебіторської заборгованості та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	22.05.2023 – 28.05.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	29.05.2023 – 04.06.2023	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційної роботу. 4. Підготовка виступу.	05.06.2023 – 08.06.2023	
4	1. Переплетення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання випускної роботи та супровідних документів секретарю ЕК	09.06.2023 – 11.06.2023 12.06.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	д. е. н. професор Ніна ОВСЮК		
РОЗДІЛ 2	д. е. н. професор Ніна ОВСЮК		

8. Дата видачі завдання: «19» травня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Ніна ОВСЮК
 (підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Аліна МАКАРОВА
 (підпис здобувача)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Облік і аналіз поточної дебіторської заборгованості підприємства»: 74 с., 18 рис., 14 табл., 42 літературних джерела.

Мета кваліфікаційної роботи: теоретичне узагальнення основ обліку та розробки системи аналізу для ефективного управління поточною дебіторською заборгованістю, удосконалення системи відображення в бухгалтерському обліку і звітності операцій, пов'язаних з наявністю поточної дебіторської заборгованості підприємства.

Об'єктом дослідження є процес відображення в бухгалтерському обліку, а також аналіз поточної дебіторської заборгованості ДАП «УКРАЇНА».

Предметом дослідження виступає сукупність організаційних та методичних основ бухгалтерського обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства.

Методи дослідження: моделювання, абстрактно-логічний, аналіз, синтез, порівняння, групування.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для підвищення ефективності обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості в нинішніх умовах господарювання. Сформульовані пропозиції є корисними для застосування авіаційними підприємствами, в тому числі ДАП «УКРАЇНА».

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА,
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ, ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ,
ПОДАТКОВА ЗВІТНІСТЬ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДАП – Державне авіаційне підприємство

ВВП – валовий внутрішній продукт

МФУ – Міністерство фінансів України

МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

ПДВ – податок на додану вартість

ПКУ – Податковий Кодекс України

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВІ	11
1.1. Поточна дебіторська заборгованість підприємства як об’єкт обліку і аналізу.....	11
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості.....	24
1.3. Організація та задачі обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості в умовах ДАП «УКРАЇНА».....	33
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В УМОВАХ ДАП «УКРАЇНА»	41
2.1. Документальне оформлення операцій та облік поточної дебіторської заборгованості підприємства.....	41
2.2. Відображення поточної дебіторської заборгованості у фінансовій і податковій звітності підприємства.....	56
2.3. Аналіз поточної дебіторської заборгованості та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства.....	63
Висновки до розділу 2.....	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність проблеми. Чітка організація поточної дебіторської заборгованості має особливе значення, так як здійснює безпосередній вплив на швидкість обігу оборотних коштів. Своєчасність надходження грошових коштів веде до зменшення дебіторської заборгованості. Потрібно зауважити, що в процесі розвитку ринкових відносин відбулась зміна пріоритетів ринку, в якому панує ринок «покупця». Традиційна політика збуту товарів та послуг (продати те, що змогли виготовити) трансформується на якісно іншу політику – виготовити те, що можливо продати покупцю або надати послуги, які користуються попитом. Пріоритетним у створенні бізнесу стає вивчення кон'юнктури ринку і відповідна розробка планів щодо задоволення даних потреб. Правильна організація управління поточною дебіторською заборгованістю потребує суворого дотримання фінансової дисципліни, вчасної оплати боргів покупців та замовників і забезпечення своєчасного одержання коштів за реалізовану продукцію та надані послуги.

Володіючи інформацією про стан розрахунків підприємства, можливо оцінити, на скільки стабільним є фінансовий стан підприємства, більш обґрунтовано підійти до розробки політики фінансування підприємства.

Принципи регулювання дебіторської заборгованості базуються на діючій законодавчій і нормативній базі. Методологія обліку та порядок розкриття інформації про поточну дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначається НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Поточна дебіторська заборгованість виступає у вигляді грошових коштів, які замовники та покупці винні за виконані роботи, надані послуги, відвантажену продукцію чи товари. Згідно з українськими стандартами бухгалтерського обліку до складу поточної дебіторської заборгованості також входять короткострокові векселі одержані, видані аванси, розрахунки з персоналом, з бюджетом тощо. Всі складові дебіторської заборгованості

володіють різною ліквідністю, а тому при визначенні фінансового стану підприємства потрібно детально проаналізувати хто винен гроші суб'єкту господарювання та чи є можливість повернути ці гроші найближчим часом.

Поточна дебіторська заборгованість виникає внаслідок розрахунків підприємства з покупцями, замовниками, робітниками і службовцями, підзвітними особами тощо.

Значні розміри дебіторської заборгованості призводять до самовільного перерозподілу оборотних засобів між підприємствами.

Потрібно зазначити, що у розробку питань теорії та методології обліку, аудиту та фінансового аналізу поточної дебіторської заборгованості вагомий внесок зробили вітчизняні вчені: Ф.Ф. Бутинець, Г.Г. Кірейцев, М.М. Коцупатрий, О.М. Петрук, В.В. Сопко, В.П. Завгородній та інші; зарубіжні дослідники: І.А. Бланк, Я.В. Соколов, Ж. Рішар, Е.С. Хендріксен.

Однак, дослідження існуючої теорії і практики щодо окресленої проблематики визначило, що деякі питання обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства в нинішніх умовах господарювання є невирішеними і потребують подальшого дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – є теоретичне узагальнення основ обліку та розробки системи аналізу для ефективного управління поточною дебіторською заборгованістю, удосконалення системи відображення в бухгалтерському обліку і звітності операцій, пов'язаних з наявністю поточної дебіторської заборгованості підприємства.

З ціллю досягнення поставленої мети вирішено коло поставлених **завдань:**

- виконати дослідження економічної сутності поточної дебіторської заборгованості підприємства в нинішніх умовах господарювання;
- проаналізувати чинну нормативно-правову базу та спеціальну економічну літературу з тематики дослідження;

- надати організаційно-економічну характеристику ДАП «УКРАЇНА» і охарактеризувати вид його економічної діяльності;
- узагальнити особливості методології і організації обліку підприємства щодо наявності та ефективності управління поточною дебіторською заборгованістю;
- провести дослідження облікової системи поточної дебіторської заборгованості, узагальнення інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності підприємства;
- проектувати систему аналітичних показників та визначити інформаційні джерела аналізу щодо тематики дослідження;
- визначити методичні підходи щодо аналізу ефективності поточної дебіторської заборгованості підприємства.

Об'єктом дослідження є процес відображення в бухгалтерському обліку, а також аналіз поточної дебіторської заборгованості ДАП «УКРАЇНА».

Предметом дослідження виступає сукупність організаційних та методичних основ бухгалтерського обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства.

Методи дослідження: моделювання – для побудови моделей обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості; абстрактно-логічний – при узагальненні теоретичних основ бухгалтерського обліку, визначенні методологічних підходів до формування дебіторської заборгованості в підсистемах обліку; аналіз – при вивченні сучасного стану розвитку бухгалтерського обліку і аналізу; синтез – у процесі систематизації та поглиблення питань облікового та аналітичного забезпечення поточної дебіторської заборгованості; порівняння та групування – при обґрунтуванні напрямів узгодження показників фінансової звітності та інші.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові джерела (монографії, наукові статті, тези і доповіді вітчизняних та зарубіжних вчених,

матеріали наукових і науково-практичних конференцій), законодавчі та нормативні акти органів державної влади України з питань організації та ведення бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості, міжнародні стандарти фінансової звітності, статистичні джерела, Інтернет-ресурси, фінансова звітність, документи первинного, аналітичного та синтетичного обліку підприємства, діяльність якого досліджувалась.

Практичне значення одержаних результатів. Використання запропонованих рекомендації надасть можливість підвищити ефективність обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості в нинішніх умовах господарювання. Сформульовані пропозиції є корисними для використання авіаційними підприємствами, в тому числі ДАП «УКРАЇНА».

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 74 сторінках друкованого тексту, у тому числі 14 таблиць, 18 рисунків та 8 додатків. Список використаних літературних джерел налічує 42 найменування розташоване на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поточна дебіторська заборгованість підприємства як об'єкт обліку і аналізу

Сучасне розширення ринкових відносин потребує переходу до єдиних стандартів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності підприємств за міжнародними стандартами. Вітчизняні підприємства прагнуть вийти на світовий ринок та залучити якомога більше іноземних інвестицій. Проте, найчастіше виникають проблеми з тим, що саме визнавати дебіторською заборгованістю та за якою вартістю її відобразити і як показувати у бухгалтерських документах і облікових записах факти отримання грошей і розрахунків з покупцями і замовниками тощо.

Актуальним проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту дебіторської заборгованості присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів серед яких слід виділити: Ф.Ф. Бутинця [7], С.Ф. Голова [9], В.М. Костюченко, Г.В. Нашкерську, Г.Г. Кірейцева [17], Р.Є. Грачеву, Л.Г. Ловінську [21], а також зарубіжних вчених: Б. Нідлза, Т. Уорфілда, Дж. Вейганта, Д. Стоуна та інших.

Визначення сутності дебіторської заборгованості сформульоване вітчизняними вченими є близьким до визначення наведеного у НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», де ця заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів на певну звітну дату та підрозділяється за ступенем впевненості щодо її погашення на безнадійну та сумнівну [27].

Теоретичним підґрунтям для розгляду сутності поняття «дебіторська заборгованість» є наукові розробки вітчизняних та зарубіжних дослідників на (рис.1.1).

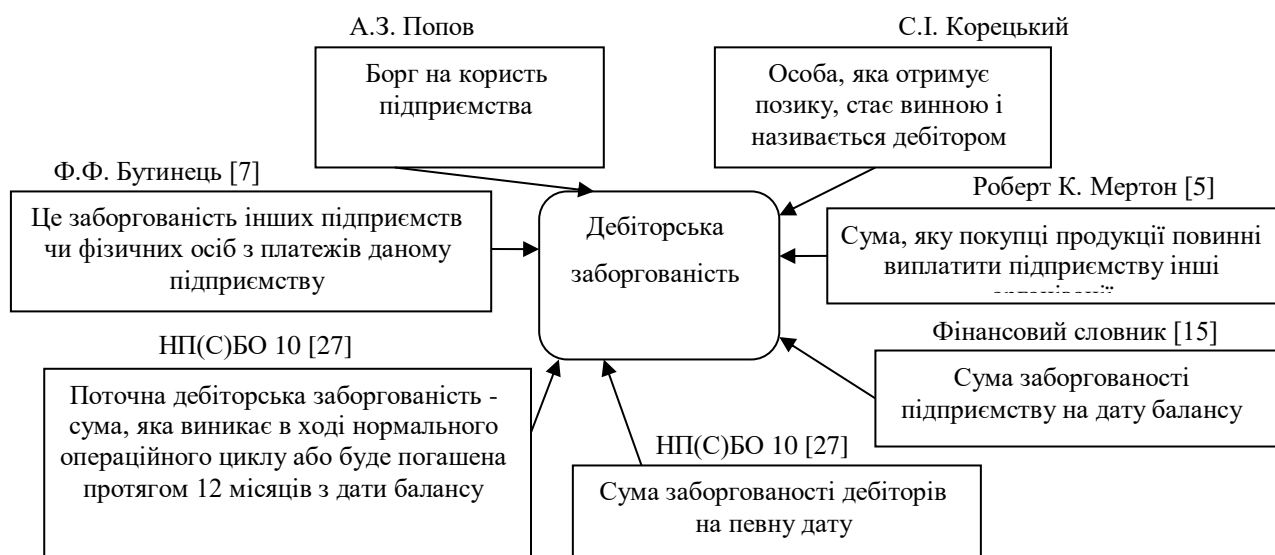

Рис. 1.1. Підходи до визначення сутності поточної дебіторської заборгованості підприємства

Джерело: власна розробка

Відтак автори Дубровська Є.В. та Білик М.Д. розкрили проблемні питання сутності поняття «дебіторська заборгованість» [11; 4].

Науковець Г.Г. Кірейцев визначає, що дебіторська заборгованість – це вимоги щодо оплати. Боргові вимоги виступають еквівалентом боргу тієї фізичної або юридичної особи, на яку покладається виконання обов’язків; як і борги, боргові вимоги розглядаються в обліку з точки зору їх виконання [17].

Під дебіторською заборгованістю розуміють заборгованість інших організацій, працівників і фізичних осіб даної організації (заборгованість покупців за куплену продукцію, надані послуги, підзвітних осіб за видані їм під звіт грошові суми та ін.). Дебіторська заборгованість виникає у випадку, якщо послуга (або товар) продані, а грошові кошти не одержані. Як правило, покупцями не надається будь-яке письмове підтвердження заборгованості за виключенням підпису про одержання товарів на товаро супроводжуючому документі або в акті виконання відповідних послуг.

Дебіторська заборгованість – важлива складова частина оборотного капіталу. Поточні активи цього типу часто складають значну частку в структурі балансу підприємства.

На нашу думку, вимагає удосконалення визначення дефініції поточної дебіторської заборгованості наведено у НП(С)БО 10, де зазначено, що дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги визнається активом разом з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів і послуг та її оцінка здійснюється за первісною вартістю [27]. Проте, утворення дебіторської заборгованості не завжди слід пов'язувати з доходом.

На даний час велика увага приділяється проблемі ліквідності дебіторської заборгованості, рішення якої вимагає кваліфікованого управління. Одним із найбільш ефективних заходів щодо повернення дебіторської заборгованості являється підвищення ефективності за рахунок внутрішніх резервів організації (підприємства). Повернути заборгованість в стислі строки можливо шляхом впровадження системи скидок і штрафів.

Так, наприклад, у випадку оплати наданих послуг на протязі неділі з часу отримання послуг, покупець одержує скидку в розмірі 2%; у випадку несплати на протязі місяця буде вимушений додатково сплатити штраф [19].

У правління поточною дебіторською заборгованістю можливо здійснювати з допомогою таких функцій, як:

- планування;
- організація;
- мотивація;
- контроль.

Таким чином, своєчасний аналіз і управління поточною дебіторською заборгованістю суттєво впливає на ліквідність, а відтак і на укріплення фінансового становища підприємства в цілому.

Одним з найважливіших показників, які визначають фінансовий стан підприємства, є стан розрахунків з дебіторами.

Важливим моментом являється оцінка дебіторської заборгованості для відображення її в балансі підприємства. Разом з визнанням дебіторської заборгованості у обліку визнається дохід підприємства, що призводить до

збільшення прибутку за відповідний звітний період. Проте, визнання доходу не завжди супроводжується збільшенням грошових коштів в касі чи на поточному рахунку підприємства. Зазначене призводить до зменшення оборотних активів, що тягне за собою зниження платоспроможності.

Порядок оцінки поточної дебіторської заборгованості підприємства зображено на (рис. 1.2).

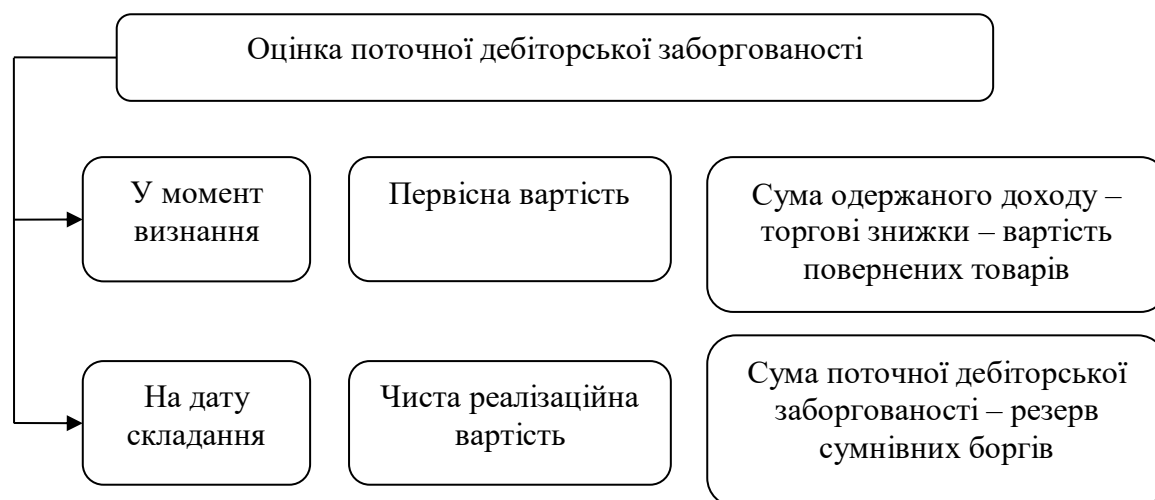

Рис. 1.2. Особливості оцінки поточної дебіторської заборгованості [27]

Джерело: власна розробка

Ефективне управління дебіторською заборгованістю дозволяє не тільки розширити обсяг реалізації товарів, робіт та послуг, але і оптимізувати загальний розмір заборгованості і тим самим створити передумови для швидкого росту бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства.

Збільшення поточної дебіторської заборгованості в складі оборотних активів може довести підприємства до банкрутства [10].

Важливість ефективного управління дебіторською заборгованістю є очевидною, а тому політика підприємства відносно стану дебіторської заборгованості (рис.1.3) повинна бути спрямована на те, щоб уникнути випадків несплати заборгованості покупцями з одного боку, а з іншого залучити нових покупців.

Залучення нових клієнтів можливе шляхом впровадження знижок, збільшення строків сплати тощо.

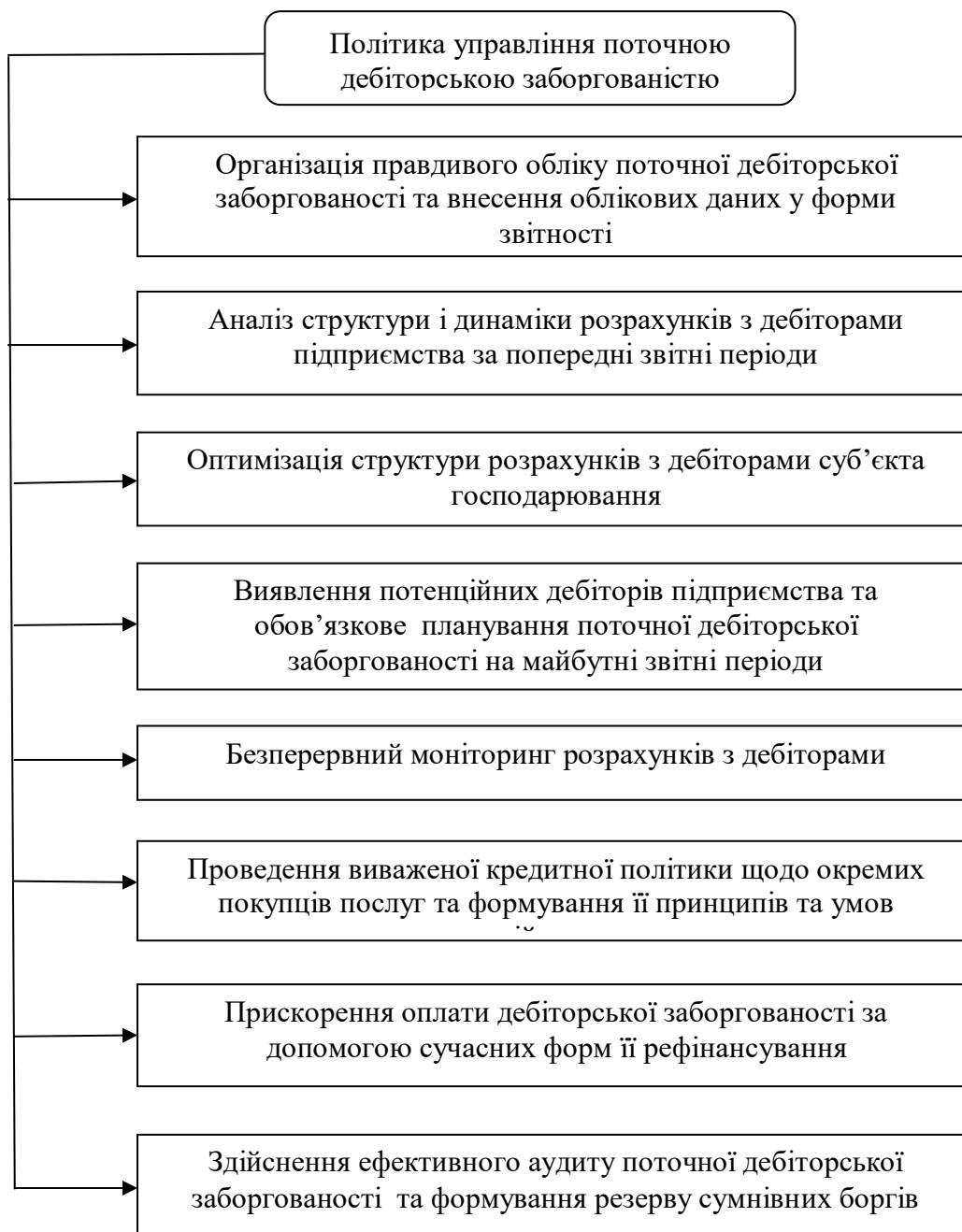

Рис. 1.3. Управління дебіторською заборгованістю підприємства

Джерело: власна розробка

Кожне підприємство в значній мірі залежить від своїх дебіторів, які значно впливають на результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Для ефективної роботи з дебіторами підприємство повинно аналізувати стан їх діяльності, визначати чи не порушено проти дебіторів справ про

банкрутство, контролювати додержання строків позовної давності для можливості своєчасного звернення до суду про стягнення дебіторської заборгованості, не надавати послуги та не реалізовувати товари споживачам, які своєчасно не розрахувались за одержані попередні послуги, товари тощо [10].

Ринкова економіка побудована таким чином, що підприємства виготовивши продукцію або надавши послуги повинні їх реалізувати, а тому вони вступають у розрахунки з покупцями і замовниками. Правильна організація розрахунків з контрагентами має важливе значення для результативного функціонування підприємства. Адже затримання оплати за одержані матеріальні цінності або невчасне надходження коштів призводить до фінансових труднощів у веденні господарства. Затримка з розрахунками за відвантажену продукцію або надані послуги рівнозначна втраті частини прибутку підприємства внаслідок уповільнення обороту його активів. Є підстави стверджувати, що в значній мірі, причиною економічної кризи в нашій країні є криза несвоєчасних платежів, що виявляється у тому, що підприємства не виконують або невчасно виконують платежі за одержані товари, роботи і послуги. Зазначений процес супроводжується ростом дебіторської заборгованості при розрахунках між суб'єктами господарювання. Чим більша величина дебіторської заборгованості, тим більшу суму додаткового фінансування необхідно знайти для покриття поточних витрат [2].

Дебіторська заборгованість завдає підприємству прямих збитків і може призвести до платіжної кризи, особливо це відчувається в умовах інфляції. Адже кошти, які тимчасово знаходяться за межами підприємства, працюють на стороні і синхронно знецінюються, що зумовлює ще більші збитки. Проблема розрахунків з покупцями і замовниками полягає у дотриманні діючих правил розрахунків, забезпеченні своєчасного отримання коштів за

реалізовану продукцію або надані послуги, а також зменшення дебіторської заборгованості.

Суб'єкти господарювання можуть раціонально функціонувати лише за умов, що їхні послуги або продукція регулярно знаходять на ринку своїх споживачів (покупців), надаються їм, і від покупців та замовників надходять кошти у вигляді грошового еквівалента наданих послуг або вартості продукції. Ці кошти використовуються виробником для підтримання процесу відтворення та поповнення фінансових ресурсів підприємства. Через ціни, при умові якщо вони є реальними суб'єкт господарювання отримавши кошти за товари і послуги, покриває ними понесені витрати на виробництво та обіг і таким чином має можливість постійно авансувати кошти у виробничій процес і одержувати прибуток. Цим визначається роль реалізації продукції, товарі та послуг і розрахунків з покупцями, як важливої стадії процесу кругообігу грошових коштів в сфері діяльності кожного суб'єкта господарювання.

Поточна дебіторська заборгованість підприємства – це фактично безвідсоткова позика контрагентам, її величина визначається підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами. У випадку, якщо ці умови є суворими, то відбувається зменшення обсягу реалізації товарів та послуг через те, що покупці не мають можливості придбати матеріальні цінності в кредит, що призводить до зменшення величини поточної дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. З іншого боку, при послабленні розрахункових вимог, зростає кількість замовників, а разом з цим товарообіг і сума поточної дебіторської заборгованості [2].

Таким чином, виникнення та існування дебіторської заборгованості, являється об'єктивним, невідворотним процесом, який зумовлений існуванням ризиків під час проведення взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської діяльності.

В практичній діяльності суб'єкти господарської діяльності недостатньо приділяють уваги створенню внутрішньої системи антикризового управління,

застосуванню реорганізаційних процедур управління, методів стратегічного менеджменту.

До складу організаційно-економічного механізму управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання слід включати організаційну підсистему, економічну підсистему та мотиваційну підсистему.

Кожна підсистема в свою чергу повинна включати структурні складові, які визначають суть, цілі, функції, завдання, методи і способи функціонування певної підсистеми з врахуванням специфіки діяльності суб'єкта господарювання.

Таким чином:

- організаційна підсистема спрямована на забезпечення взаємної узгодженості усіх ланок організаційно-економічного механізму управління дебіторською заборгованістю з визначенням функцій, завдань цілей щодо кожної з них;

- економічна підсистема направлена на отримання та підвищення ефективності діяльності підприємства;

- мотиваційна підсистема має спрямування на соціальну сферу і призначена для забезпечення взаємодії колективних та індивідуальних інтересів [2, с.20].

Сучасний етап економічного розвитку України характеризується значним уповільненням платіжного обороту, що призводить до зростання поточної дебіторської заборгованості на підприємствах. Зазначене ставить завдання перед фінансовим менеджментом більш ефективного управління дебіторською заборгованістю з метою оптимізації загального її розміру та забезпечення своєчасності інкасації боргу.

В умовах розвитку ринкової економіки, виникає потреба у використанні певної кількості облікової інформації для прийняття аргументованих управлінських рішень. Тому, виявлення класифікаційних ознак, пов'язаних з дебіторською заборгованістю набуває важливого значення не лише для

раціональної організації діяльності, але й з метою достовірного відображення розрахунків з покупцями і замовниками в обліковій системі.

Питання класифікації дебіторської заборгованості підлягає подальшому удосконаленню, що пов'язано з закономірністю врахування сучасних вимог щодо організації та способів ведення виробничої діяльності суб'єкта господарювання. Отже, поточну дебіторську заборгованість підприємства можливо класифікувати за такими напрямками на (рис.1.4).

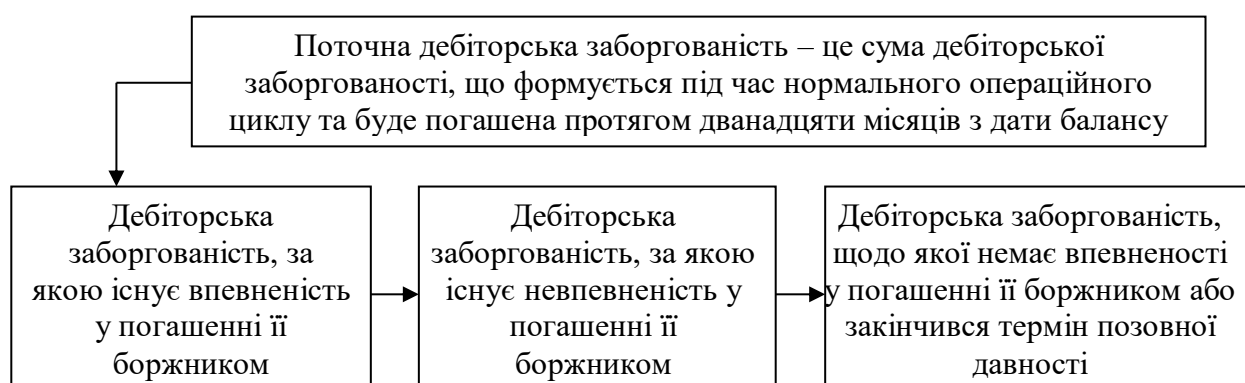

Рис. 1.4. Класифікація поточної дебіторської заборгованості підприємства за напрямками погашення [7]

Джерело: власна розробка

Класифікація дебіторської заборгованості підприємства покладена в основу їх обліку. Дослідимо наведену класифікацію дебіторської заборгованості, як об'єкта обліку та аналізу на (рис.1.5).

Науковці, які займались дослідженням відносин з покупцями і замовниками поділяють їх на:

- індивідуальних – осіб, які задовольняють власні потреби шляхом купівлі товарів чи послуг;
- індустриальних – підприємств, які купують товари та послуги для використання в процесі виробництва, перепродажу або перерозподілу.

Рис. 1.5. Класифікація дебіторської заборгованості підприємства, як об'єкта обліку та аналізу

Джерело: власна розробка

Таким чином, важливою складовою з управління поточною дебіторською заборгованістю є планування, організація та контроль роботи з

дебіторами, які зводяться до: класифікації дебіторської заборгованості по видам; реструктуризації дебіторської заборгованості; формуванні кредитного рейтингу клієнтів; ведення хронології дебіторської заборгованості; визнання та оцінки на (рис. 1.6) і обертання дебіторської заборгованості.

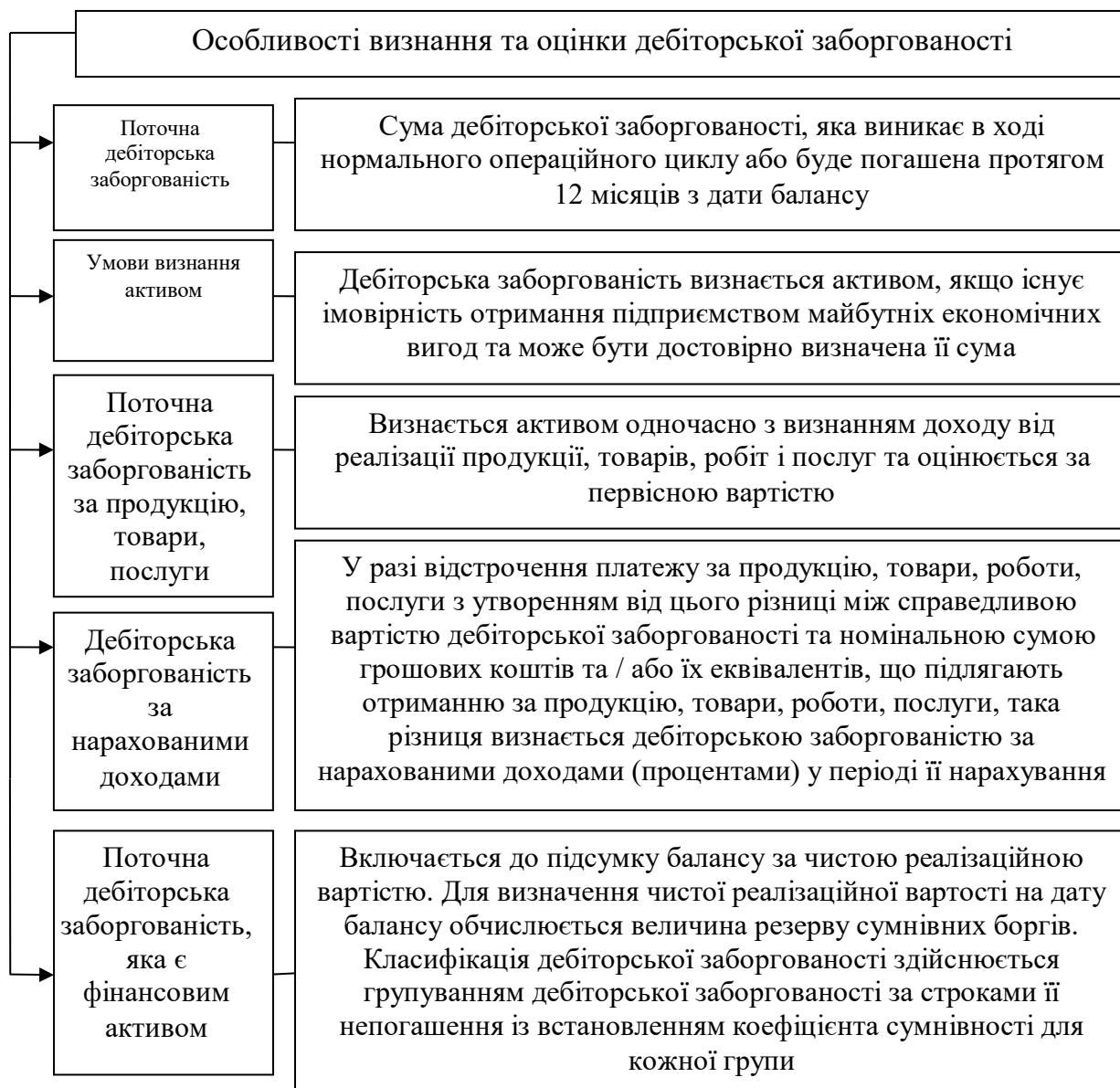

Рис. 1.6. Підходи до визнання та оцінки дебіторської заборгованості у відповідності до НП(С)БО 10 [27]

Джерело: власна розробка

Деякі дослідники поділяють покупців та замовників на:

- індивідуальних і;
- організаційних (посередники, виробничі підприємства і державні установи).

Однак за такої класифікації індивідуальні підприємці не відносяться до жодної категорії. Наприклад, фермер, який купує автотранспортний засіб для його використання у процесі виготовлення власної продукції на продаж. Являється індивідуальним споживачем і разом з тим, купує транспортний засіб для використання його використання у процесі виробництва. Отже, відповідно до наведених класифікацій модель поведінки кожного із чотирьох типів дебіторів буде мати принципові відмінності.

Відтак, класифікацію дебіторів не можна вважати універсальною, тому що для кожної країни вона буде різною. Наприклад, рекламна агенція «McCann-Erikson London» так класифікує британських дебіторів:

- авангардисти (люблять зміни);
- посвячені (типові консервативні англійці);
- хамелеони (ідуть за юрбою);
- сновиди (усім задоволені) [31, с.125].

Для вдосконалення існуючої класифікації нами запропоновано поділити усіх дебіторів за наступними класифікаційними ознаками:

1) за метою купівлі:

- кінцеві дебітори – які купують товари чи послуги для особистого використання;
- індустриальні дебітори – які купують товари чи послуги для використання в процесі подальшого виробництва, а також для перепродажу;

2) за способом прийняття рішення щодо купівлі:

- індивідуальні дебітори – те такі, що приймають рішення стосовно купівлі незалежно (одноосібно);
- корпоративні дебітори – це оптові покупці, що приймають рішення стосовно придбання товарів чи послуг колегіально за певною схемою.

Процес моделювання поведінки дебіторів проходить п'ять етапів:

1) усвідомлення потреби та її опис;

- 2) пошук можливих шляхів задоволення потреби, що передбачає вивчення пропозицій;
- 3) оцінювання можливих варіантів на підставі аналізу одержаної інформації та вибір постачальника;
- 4) документальне оформлення замовлення та здійснення купівлі;
- 5) оцінювання роботи постачальника [18].

Отже, розрахунки з покупцями і замовниками одні з важливих складових розширеного відтворення виробництва, що потребує постійного моніторингу за його перебігом. Чітка організація поточної дебіторської заборгованості впливатиме на прискорення обертання оборотних активів і своєчасне надходження коштів від реалізації продукції, робіт та послуг.

Проведене ґрунтовне дослідження різних підходів до визначення сутності економічної категорії поточна дебіторська заборгованість дає підстави удосконалити дане поняття та сформулювати наступне авторське трактування: поточна дебіторська заборгованість – це платна категорія зі сторони продавця (підприємства), що є кредитом (безвідсотковою позикою) для покупця на певну дату, щодо якої у підприємства появляється майнове право вимоги оплати боргу, за умови документального підтвердження.

Потрібно відзначити, що в нинішніх умовах господарювання в Україні недостатньо методів впливу на несумлінних дебіторів. В нашій державі поки що не набули широкого застосування факторинг та страхування угод, як інструменти управління дебіторською заборгованістю. Це викликає необхідність використання таких методів впливу, як переговори з боржниками, припинення відвантаження продукції та надання послуг, внесення змін до умов договору, стосовно умов оплати за матеріальні цінності, вживання штрафних санкцій у вигляді нарахування пені або вирішення проблем через суд.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості

Характерними ознаками сучасного розвитку економіки України є глибокі економічні перетворення у сфері виробництва та надання послуг на основі ринкових відносин. Ринкові відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку, одним з важливих елементів якої є облік поточної дебіторської заборгованості підприємства. Суб'єкти господарської діяльності пріоритетним вважають вирішення власних проблем, замість виконання розрахунків по платежах перед контрагентами. Ця складна ситуація потребує вдосконалення бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості.

В цих умовах важливого значення набувають нормативні документи з допомогою яких регламентується порядок здійснення та відображення у фінансовому обліку і звітності господарських операцій підприємства, пов'язаних з управлінням дебіторської заборгованості (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Характеристика діючої нормативно-правової бази з обліку та аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства

№ з/п	Нормативно-правовий документ	Короткий зміст	Застосування в обліково-аналітичному процесі
1	2	3	4
1	Конституція України прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. №254 / 96 – ВР	Закон, що встановлює державний устрій України, визначає права і обов'язки громадян, компетенцію державних та громадських органів	Конституція – це закон прямої дії, який може використовуватись в обліково-аналітичному процесі. Всі інші закони не можуть суперечити нормам Конституції
2	Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. №8073-Х	Визначає порушення законодавства з фінансових питань, відповідальність за: приховування в обліку валютних та інших доходів, непродуктивних витрат та збитків	Регламентує відповідальність посадових осіб суб'єкта господарювання щодо відсутності бухгалтерського обліку або веденні його з порушенням встановленого порядку.

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
3	Господарський кодекс України від 16.01.2003р. № 436-IV	Регулює взаємовідносини між підприємствами, органами державної влади, місцевого самоврядування в господарській сфері діяльності	Застосовується при вирішенні питань розрахунків з покупцями і замовниками та виникненні дебіторської заборгованості та її відображенні в обліково-аналітичній системі
4	Митний кодекс України від 13.03.2012 р. №4495-VI	Сформульовано основні умови митного перетину кордону матеріальних цінностей та розрахунків з покупцями і замовниками	Для регулювання митних платежів та їх відображення в обліку при здійсненні експортно-імпортних господарських операцій
5	Податковий кодекс України прийнятий Верховною радою України від 02.12.2010р. №2755-VI	Розкриває систему оподаткування юридичних осіб, що здійснюють власну господарську діяльність та фізичних осіб-підприємців та ін.	На суму дебіторської заборгованості продавець товарів, робіт, послуг має право зменшити суму доходу звітного періоду, якщо покупець затримує без погодження оплату
6	Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. №2341-III	Наведено порядок відшкодування заборгованості, яка визнана безнадійною за рахунок страхових резервів або вартості майна	Визначення простроченої дебіторської заборгованості з вини дебітора, яка виникає згідно ККУ на 30-й день після закінчення строку її платежу за договором та адекватні дії щодо її погашення
7	Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV	Встановлює основні правові засади господарювання засновані на різноманітних формах власності	Розкриває визначення позовної давності: термін в межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного
8	Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV	Визначає шляхи виконання облікового процесу суб'єктами підприємницької діяльності різних форм власності	Характеризує методологічні підходи обліку і звітності дебіторської заборгованості підприємств, як об'єктів облікового процесу
9	Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993р. №3125-XII	Формулює основні підстави проведення аудиту в державі спрямовані на захист інтересів користувачів економічної інформації	Застосовується шляхом проведення перевірки даних бухгалтерського обліку і звітності показників господарської діяльності підприємства

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
10	Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001р. №2344-III	Визначає засади та діяльність автомобільного транспорту, регулює відносини між автомобільними перевізниками, замовниками транспортних послуг	Для визначення відносини між власниками транспортних засобів, а також їх відносини з юридичними та фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності, які забезпечують діяльність автомобільного транспорту
11	Про ціни та ціноутворення: Закон України від 21.06.2012р. №5007-VI	Обнародовано умови цінової політики та ціноутворення, встановлення цін та проведення державного нагляду на цінами	Використовується під час формування та відображення в обліку інформації щодо цін на товари, роботи і послуги, які створюють та реалізують підприємства
12	Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи від 28.12.2014 р. №71-VIII	Запроваджена поетапно з 1 січня 2015 р. система електронного адміністрування податку на додану вартість.	Для визначення податкового зобов'язання у продавців та податкового кредиту у покупців та замовників (дебіторів), а також порядку реєстрації податкових накладних у ЄРПН
13	Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ МФУ від 28.03.2013 р. №433	Розглядаються питання визначення інформації за статтями балансу та іншими фінансовими звітами підприємства	Для заповнення фінансової звітності підприємствам: надано можливість визначати склад статей, за якими розкривається інформація, в тому числі за дебіторською заборгованістю
14	Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Мінфіну України з бухгалтерського обліку: Наказ Мінфіну України від 08.02.2014 р. №48	Прийнято зміни до чинного Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції щодо його використання для відображення фактів господарської діяльності	Для достовірного відображення фактів господарської діяльності підприємства удосконалено форми фінансової звітності, зокрема для суб'єктів малого підприємництва
15	НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : Наказ Мінфіну України від 07.02.2013 р. №73	Схвалено основні методологічні підходи до відображення економічної інформації в обліковій системі та звітності	Для достовірного відображення в обліку і звітності об'єктів фінансово-господарської діяльності підприємств, в тому числі дебіторської заборгованості

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
16	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №9 “Запаси”: затверджене Наказом Мінфіну України від 20.10.1999 р. №246	Визначає основні умови відображення в обліку інформації про матеріальні цінності, які використовуються в господарській діяльності підприємства	При відображенні розрахунків за товари, роботи та послуги з контрагентами та особливості виникнення дебіторської заборгованості
17	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 “Дебіторська заборгованість”: Наказ МФУ від 08.10.1999 р. №237	Затверджено методологічні основи облікового відображення дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів	Для достовірного формулювання в обліку та звітності економічної інформації про дебіторську заборгованість, способи нарахування резерву сумнівних боргів
18	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №13 “Фінансові інструменти”: Наказ МФУ від 30.11.2001 р. №559	Сформульовано методологічні підходи до відображення в обліку і звітності інформації щодо фінансових інструментів	Норми зазначеного положення застосовуються для визначення дебіторської заборгованості, що не є фінансовим активом призначеним для перепродажу
19	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №15 “Дохід”: Наказ МФУ від 29.11.1999 р. №290	Наведено методологічні підходи до формування в обліку і звітності інформації про доходи від фінансово-господарської діяльності підприємства	Для правильного відображення в обліку нарахованих за результатами господарської діяльності доходів та виникнення внаслідок цього поточної дебіторської заборгованості підприємства
20	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16 “Витрати”: Наказ МФУ від 31.12.1999 р. №318	Сформульовано методологічні основи формування в обліковій системі суб’єктів господарювання та звітності інформації про витрати	Для правильного відображення в обліку витрат, зокрема умови віднесення до складу витрат безнадійної дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів

Джерело: власна розробка

До особливостей нормативного регулювання дебіторської заборгованості підприємств, що займаються пасажирським авіаційним транспортом та технічним обслуговуванням авіаційного транспорту, до яких належить базове підприємство ДАП «УКРАЇНА», відноситься те, що вплив законодавчих актів можна навести у певній послідовності, а також сфери

застосування того чи іншого документа. Різноманітність законодавчого регулювання поточної дебіторської заборгованості підприємства пов'язана з специфікою діяльності, зокрема наданням авіаційних послуг пасажиром тощо.

Отже, законодавчо-нормативні документи можна розподілити на ті, що безпосередньо впливають на бухгалтерський облік поточної дебіторської заборгованості підприємства та ті, які стосуються організації та здійснення виробничо-господарської діяльності в загальному (рис.1.7).

Рис. 1.7. Законодавчо-нормативне регулювання поточної дебіторської заборгованості підприємства з врахуванням його специфіки діяльності

Джерело: власна розробка

Принципи регулювання поточної дебіторської заборгованості базуються на діючій законодавчо-нормативній базі. Методологічні підходи до обліку та порядок розкриття інформації про поточну дебіторську заборгованість

підприємства у фінансовій звітності регулюється Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [27].

Дебіторська заборгованість виникає в результаті розрахунків підприємства з покупцями та замовниками, підрядчиками, робітниками і службовцями, державними органами, депонентами, підзвітними особами тощо.

Значні розміри поточної дебіторської заборгованості призводять до самовільного перерозподілу оборотних засобів між підприємствами.

По своїй суті дебіторська заборгованість являє собою грошові кошти, які покупці продукції або послуг винні за відвантаженою їм продукцію або надані послуги.

Згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку дебіторською заборгованістю також вважається:

- розрахунки з персоналом, якщо вже сплачена винагорода за працю перевищує належну до виплати суму, то сума такого перевищення відноситься до активів у тій мірі, у якій вона призведе до зменшення майбутніх виплат відповідно до НП(С)БО 10;
- видані аванси та заборгованість засновників по внесках до статутного капіталу;
- векселя до отримання.

Всі ці види дебіторської заборгованості мають різну ліквідність, тому при аналізі фінансового стану суб'єкта господарювання, на думку автора Вєдашенко Н.М., виникає потреба проаналізувати хто винен гроші підприємству, та чи є можливість повернути ці гроші найближчим часом [8, с. 175].

Дослідження облікового поняття «дебіторська заборгованість» з метою систематизації та узагальнення підходів до розуміння даного визначення наводяться в нормативних актах на економічній науковій літературі.

Так, Береза С.Л. і Матицина Н.П. зосередили свою увагу на питанні класифікації дебіторської заборгованості [3; 22].

Ніколаєнко О. і Лищенко О.Г. присвятили свої праці аналізу дебіторської заборгованості підприємства [28; 20].

Автори Момот Т.В. та Савчук В.П. розкрили проблеми управління дебіторською заборгованістю в умовах фінансової кризи [25].

Окремо слід виділити зарубіжних вчених, таких як: Стоун Д., Хитчинг К., Дж. Ван Хорн, Зві Боді, Роберт К. Мертон [5], Д. Нортон, А. Апчерч, Р. Каплан, що досліджували економічний зміст категорії дебіторська заборгованість.

Федорченко О.Є. ідентифікує дебіторську заборгованість як суму боргів юридичних і фізичних осіб підприємству в готівковій та безготівковій формах, яка виникає в результаті господарських операцій, що здійснилися внаслідок минулих подій та підлягають поверненню в майбутньому [39].

Кияшко О.М. визначає дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла за результатом минулих подій, яку кредитор має право вимагати до повернення [18].

В свою чергу Сурніна Н.С. вказує, що дебіторська заборгованість – це частина оборотного капіталу, а також вимоги щодо його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від суб'єктів підприємницької діяльності. Її наукове формулювання поняття дебіторська заборгованість наступне: «Дебіторська заборгованість – це майно (матеріальні ресурси), що неоплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу оборотних засобів» [38].

Черненко Л.В. визначає поняття дебіторської заборгованості, як права (вимоги), що належать продавцю (постачальнику) як кредитору на отримання боргів контрагентами та фінансовим ресурсом, що тимчасово вилучений з кругообігу і підлягає поверненню в майбутньому [41].

На думку Дубровської Є.В. дебіторська заборгованість – це неоплачені юридичними та фізичними особами послуги або вилучені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу в вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [11].

Автори фінансового словника Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. визначають дебіторську заборгованість як суму фінансових зобов'язань чи грошового боргу, яка підлягає погашенню [15].

Практично ідентичним є поняття дебіторської заборгованості в економічному словнику, а саме як сума невиконаного зобов'язання, несплаченого боргу [13].

Професори Гарвардського університету Роберт К. Мертон та Зві Боді формулюють поняття дебіторської заборгованості, як «рахунки до отримання», зазначаючи, що це та сума, яку покупці продукції чи послуг повинні виплатити корпорації (підприємству) [5].

Західні економісти розглядають дебіторську заборгованість як цілісну категорію, яка включає «кредитну політику» та «політику управління дебіторською заборгованістю».

В статті Хомика П.М. та Кулик М.А. здійснено порівняння національних положень стандартів та міжнародних в частині регулювання обліку дебіторської заборгованості. Авторами обґрунтовано, що удосконалення існуючої в Україні системи обліку можливо лише за умови її уніфікації з міжнародною, але при одночасному урахуванні національних особливостей. Це дозволить повністю розкрити облікову інформацію для раціонального управління господарською діяльністю підприємств, в тому числі дебіторською заборгованістю [40].

Автори Акімова Н.С. та Новицька Н.В. розглянули облікові підходи до результатів дисконтування дебіторської заборгованості та відображення суми дисконтування на окремих рахунках бухгалтерського обліку, що позитивно

вплине на якість звітної інформації та підвищить інформативність аналітичних даних [1].

Євлаш Т.О. в статті «Аналіз дебіторської заборгованості як фактора підвищення ефективності управління фінансовою діяльністю підприємства» визначив систему управління дебіторською заборгованістю, охарактеризував критерії сумнівності та ознаки, що є свідченням про можливість створення резерву сумнівних боргів [14].

З наведених визначень, як зарубіжних, так і вітчизняних науковців можливо зробити висновок, що поняття «дебіторська заборгованість» має певні і однакові ознаки:

- сума боргів;
- кредит.

Наведена різноманітність дефініцій, на нашу думку, спричинена наявністю різних підходів до розуміння досліджуваного поняття (обліковий, фінансовий, економічний тощо).

Таким чином, наведені тлумачення поняття «дебіторська заборгованість» показують те, що існують певні розбіжності у визначенні даного поняття. В основному науковці розглядають цю заборгованість як суму боргів, які винні підприємству фізичні та юридичні особи та які виникли за результатом господарських взаємовідносин.

Визначення сутності поняття «дебіторської заборгованості» та особливостей її визнання та оцінки сприяє удосконаленню нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в частині уточнення понятійно-категоріального апарату; підвищення якості інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарської діяльності дебіторської заборгованості; створення підстав для удосконалення обліку, аналізу та аудиту дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями і замовниками підприємства.

1.3. Організація та задачі обліку і аналізу поточної дебіторської заборгованості в умовах ДАП «УКРАЇНА».

Державне авіаційне підприємство «УКРАЇНА» було створене у 1997 р. з ціллю обслуговування вищого керівництва нашої країни: надання пасажирських авіаційних транспортних послуг. Авіаційне підприємство не здійснює регулярні рейси, лише забезпечує рейси за замовленням – чартерні.

Розташоване підприємство за адресою м. Київ, проспект Берестейський, будинок 14.

Скорочена назва Державного авіаційного підприємства «УКРАЇНА» - ДАП «УКРАЇНА».

Керівник підприємства Мазуренко Анатолій Прокопович. Підпорядковане ДАП «УКРАЇНА» Державному управлінню справами.

Код ЄДРПОУ 25196197.

Розмір статутного капіталу підприємства дорівнює 361 783 000 грн.

Основними джерелами утримання вказаного підприємства, а також джерелами його розвитку виступають бюджетні асигнування у відповідності до плану застосування бюджетних грошових ресурсів, а також «Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету» затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 21.06.2012 № 754.

Також джерелами розвитку і утримання ДАП «УКРАЇНА» слугують дотації з бюджету та капітальні вкладення.

Основним видом господарської діяльності підприємства за КВЕД виступає 51.10 - Пасажирський авіаційний транспорт.

Поряд з цим, авіаційне підприємство також здійснює такі види господарської діяльності:

49.39 - Інший пасажирський наземний транспорт, н.в.і.у.

52.23 - Допоміжне обслуговування авіаційного транспорту.

86.21 - Загальна медична практика.

В межах основного виду економічної діяльності ДАП «УКРАЇНА» обслуговує відповідальні міжнародні дипломатичні заходи найвищого державного керівництва нашої країни.

Державне авіаційне підприємство «УКРАЇНА» 12 травня 2023 р. здійснило оголошення тендеру на послуги обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації, що включає:

- обов'язкове страхування відповідальності суб'єкта, який експлуатує цивільні повітряні судна комерційної авіації за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам, а також відповідальності авіаційного перевізника за шкоду, яка може бути заподіяна пасажиром та багажу;
- обов'язкове страхування безпосередньо цивільних повітряних суден, зокрема цивільної авіації;
- обов'язкове страхування усіх членів екіпажу, що обслуговує повітряне судно та іншого авіаційного персоналу.

У відповідності до повідомлення у системі електронних державних закупівель Prozorro, передбачувана вартість закупівлі послуг страхування може становити 23,392 млн. грн.

Варто відмітити, що тендерна пропозиція буде забезпечуватися електронною банківською гарантією в сумі 233,9 тис. грн.

Зазначено, що граничний термін подання тендерних пропозицій – це 20 травня 2023 р.

Аналогічний тендер з ідентичним бюджетом був оголошений 28 квітня 2023 р., після того як оприлюднений 9 березня 2023 р. тендер із бюджетом 17,1 млн. грн. не зміг відбутися внаслідок відсутності пропозицій.

ДАП «Україна» створено з метою організації, забезпечення та виконання повітряних перевезень спеціальними рейсами вищих посадових делегацій України та інших держав по країні та за її межами з дотриманням вимог і правил, які передбачені у відповідних нормативних документах.

З метою впорядкування використання об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні Державного управління справами, та підвищення ефективності використання державного майна, Державне авіаційне підприємство «Україна» передано до сфери управління Міністерства інфраструктури України згідно Указу Президента України № 636 від 2021 р.

Державне авіаційне підприємство «Україна» має стратегічне значення для економіки та безпеки держави.

Державне авіаційне підприємство (ДАП) «Україна» підписало з приватною авіакомпанією SkyUp договір на 2023 рік. Інформація із сайту державних закупівель Prozorro свідчить що, загальна вартість договору становить майже 37 мільйонів гривень. Тендер з послуг щодо авіап перевезення подала лише одна компанія - SkyUp, яка його й виграла.

У відповідності до умов договору, до кінця року SkyUp повинна виконати 60 літерних рейсів, тобто спецрейсів, що перевозять цінні вантажі або перших осіб держави.

Під час укладаються таких договорів, переважно в умовах зазначають кількість льотних годин. Стандартна ставка лізингу літака на ринку авіаційних послуг становить 2 - 2,5 тисячі доларів.

Державне авіаційне підприємство «Україна» має спеціальні літаки й гелікоптери та сертифікований персонал.

Для того, щоб вирішувати проблеми галузі необхідні інвестиції та залучення закордонних партнерів для розбудови спільних проєктів. А зробити це можна реально лише через конкретний привабливий проєкт, яким наразі є виробництво літака АН-70.

Україна має з чим вийти на ринок авіаційної техніки. Однак цьому заважають такі фактори як:

- Проблема пошуку партнерів.
- Вузьке коло перспективних проєктів.

- Відсутність коштів необхідних для диференціації виробництва та укріплення самостійних позицій на ринку.

Потенціалом можна вважати і налагоджену кооперацію з партнерами в інших країнах. Не втрачаючи зв'язків з традиційними партнерами необхідно намагатись знайти нових партнерів на заході, адже досвід просування проекту АН-70 свідчить про складнощі самостійного виходу на нові ринки.

Потенціал ринку авіаційної техніки – досить великий у світовому та регіональному масштабах. Внутрішній же ринок складно оцінювати, але й не можна ігнорувати. Його розвиток неможливий без сприяння з боку держави.

Як підсумок, можна говорити про конкурентоздатність авіаційної галузі в Україні – галузі, яка є однією з не багатьох галузей в Україні, які можуть претендувати на високе місце в сучасному світі високих технологій.

Для ефективного ведення бухгалтерського та звітності на ДАП «УКРАЇНА» існує бухгалтерська служба, склад якої наведено на рис. 1.1.

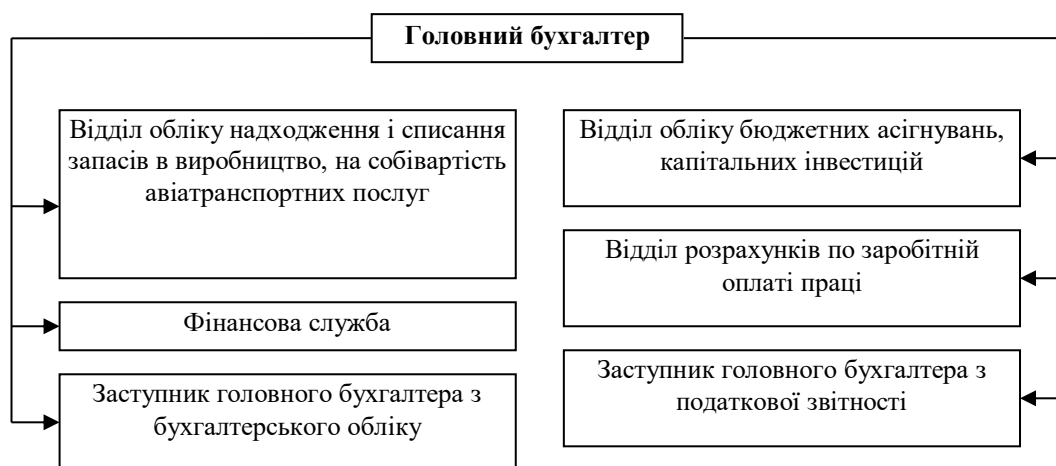

Рис. 1.8. Структура бухгалтерської служби

Джерело: власна розробка

Раціональна організація облікового процесу за допомогою такого інструмента, як облікова політика підприємства, є підґрунтям для забезпечення продуктивного використання ресурсів для власника й системи управління суб'єктом господарювання, а також забезпечення справедливого перерозподілу доходів для суспільства і працівників.

Характеристика основних елементів облікової політики підприємства в частині обліку дебіторської заборгованості представлена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Основні елементи облікової політики суб'єкта господарювання в частині обліку дебіторської заборгованості

№	Елементи	Характеристика елементів
1.	Вид діяльності	Необхідно зазначити перелік видів діяльності, що входять до операційної, фінансової та інвестиційної. Окремо чітко визначити види діяльності, якими займається підприємство, від цього залежить вибір заборгованості на яку нараховується резерв.
2.	Форма обліку	Форма ведення бухгалтерського обліку безпосередньо впливає на сукупність та послідовність використання облікових регістрів. Форма ведення обліку на підприємстві може бути ручна (журнальна, журнально-ордерна та ін.) і комп'ютеризована.
3.	Класифікація та аналітика дебіторської заборгованості	Потрібно визначити та закріпити в Наказі перелік класифікаційних ознак та види, на які поділяється дебіторська заборгованість для тих чи інших потреб управління та вказати відповідно до обраної класифікації розрізи аналітики для обліку заборгованості.
4.	Визнання та оцінка дебіторської заборгованості	Визнання дебіторської заборгованості як активу відбувається якщо: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод; сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена. Проте, у випадку із заборгованістю покупців та замовників додаються ще дві умови: покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на актив; підприємство продавець не здійснює надалі управління та контроль за реалізованим активом. Визначити в наказі додатково умови застосування оцінки заборгованості за справедливою вартістю.
5.	Період та метод нарахування резерву сумнівних боргів	Зазначити період проведення інвентаризації дебіторської заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку чи в кінці року. Сформулювати метод нарахування резерву, а також терміни та підгрунття його нарахування: – на підставі платоспроможності окремих дебіторів (зазначити перелік документів за якими визначається така платоспроможність); – на підставі класифікації дебіторської заборгованості за строками її виникнення (зауважити на які групи за строком вона розподіляється).

Продовження табл. 1.2

№	Елементи	Характеристика елементів
6.	Визнання дебіторської заборгованості і безнадійною	Наводяться критерії віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до вимог бухгалтерського та податкового законодавства.
7.	Порядок списання безнадійної заборгованості і	Охарактеризувати порядок, за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема зазначити в Наказі, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на основі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання.

Джерело: власна розробка

Підприємство, формуючи облікову політику, може самостійно обирати методику нарахування резерву сумнівних боргів сформульовану в НП(С)БО 10 [27].

Для ефективного управління поточною дебіторською заборгованістю необхідним є розроблення заходів щодо скорочення або стягнення сумнівної або простроченої дебіторської заборгованості. При цьому можуть використовуватись різноманітні методи управління дебіторською заборгованістю, а саме:

- виключення з переліку клієнтів підприємства з низькою платоспроможністю;
- періодичний перегляд граничного розміру кредитного ліміту встановленого для кожного дебітора;
- розроблення заходів щодо створення цільової групи для роботи з дебіторами із зазначенням термінів оплати, відповідальних, оцінки витрат та одержаного ефекту;
- запровадження фінансових інструментів, що зменшують ризики неповернення боргів: векселів, акредитивів, поруки, інкасо, банківської гарантії, рефінансування тощо [30].

Отже, ефективне управління поточною дебіторською заборгованістю запорука збільшення обсягів реалізації наданих послуг з авіаційного сполучення та оптимізації загального розміру заборгованості, що сприятиме

створенню передумов для швидкого зростання бізнесу та покращенню фінансової стійкості ДАП «УКРАЇНА».

Висновки до розділу 1

1. Ефективне управління поточною дебіторською заборгованістю дозволяє не тільки розширити обсяг реалізації товарів, робіт та послуг, але і оптимізувати загальний розмір заборгованості і тим самим створити передумови для швидкого росту бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства;

2. Класифікація дебіторської заборгованості покладена в основу їх обліку. Для вдосконалення існуючої класифікації нами запропоновано поділити усіх дебіторів за наступними класифікаційними ознаками:

- за метою купівлі (кінцеві дебітори та індустріальні дебітори);
- за способом прийняття рішень щодо купівлі (індивідуальні дебітори та корпоративні дебітори).

3. Визначення сутності поняття «дебіторської заборгованості» та особливостей її визнання та оцінки сприяє удосконаленню нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в частині уточнення понятійно-категоріального апарату; підвищення якості інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарської діяльності дебіторської заборгованості; створення підстав для удосконалення обліку, аналізу та аудиту дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями і замовниками підприємства;

4. Внаслідок того, що поточна дебіторська заборгованість є одним з різновидів активів підприємства, її існування сприяє відволіканню ресурсів матеріальних цінностей із обігу, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства. З ціллю підтримання його стабільності, на наш погляд, необхідно:

- здійснювати постійний контроль за рухом поточної дебіторської заборгованості;
- стежити за станом розрахунків з покупцями і замовниками з метою зменшення простроченої дебіторської заборгованості;
- якісно виконувати аналіз поточної дебіторської заборгованості та своєчасно його використовувати.

Щомісячне складання такої інформації надасть можливість фінансовому менеджеру або бухгалтеру представляти чітку картину щодо стану розрахунків з дебіторами та вчасно виявляти прострочену заборгованість.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК І АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В УМОВАХ ДАП «УКРАЇНА»

2.1. Документальне оформлення операцій та облік поточної дебіторської заборгованості підприємства

Специфіка господарської діяльності зумовлює певні особливості організації та методики ведення обліку поточної дебіторської заборгованості на авіаційних підприємствах, до яких належить базове підприємство ДАП «УКРАЇНА».

В I розділі роботи зазначається, що основним видам економічної діяльності цього підприємства є надання послуг пасажирського авіаційного транспорту. В сучасних умовах погіршення платіжної дисципліни та виникнення прострочених платежів виявляється потреба ефективного управління дебіторською заборгованістю, що обумовлює створення та функціонування належної системи облікового забезпечення підприємства.

Таким чином, основні завдання організації обліку дебіторської заборгованості на ДАП «УКРАЇНА» полягають у наступному на (рис. 2.1).

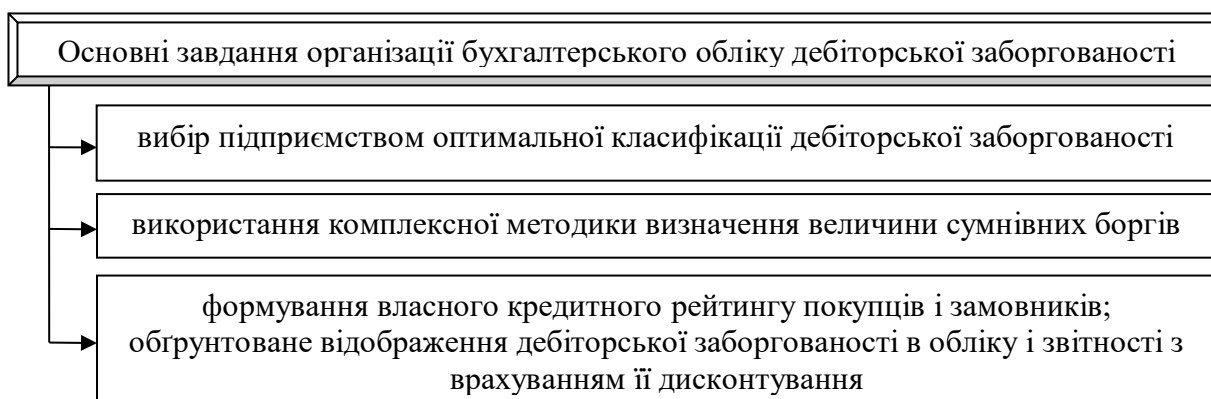

Рис. 2.1. Основні завдання організації обліку дебіторської заборгованості на ДАП «Україна»

Джерело: власна розробка

Важливим у методології бухгалтерського обліку є момент визнання доходу (виручки) від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, що визнається відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід». На суму оплати за надані послуги покупцям і замовникам щодо авіаційного транспортного сполучення обліковий підрозділ складає бухгалтерські проведення. Відображення доходу від надання авіаційних транспортних послуг та розрахунків з контрагентами здійснюється на підставі первинних документів: Акту здачі-прийняття надання послуг, за яким надані такі послуги та передано цей документ на обліковий процес (рис. 2.2).

Технологічний етап	Назва роботи	Виконавець			
		Бухгалтер	Інженер з технічного розвитку	Менеджер	Керівник
1	Укладено договір з замовником			○	
2	Складання та виписка рахунку-фактури №СТ-0000607 від 21.12.22р.	○			
3	На основі цих документів складання акту здачі-прийняття робіт (надання послуг) в двох екземплярах		○		
4	Затвердження акту здачі-прийняття робіт (надання послуг)				○
5	Після узгодження з замовником, передача 1 екземпляру акту в архів	○			

Рис. 2.2. Оперограма акту здачі-прийняття наданих авіаційних транспортних послуг ДАП «УКРАЇНА»

Джерело: власна розробка

Дохід від надання послуг, має визнаватися виходячи зі ступеня завершення операції з надання послуг на дату балансу.

Дохід визнається в тих звітних періодах, у яких надаються відповідні авіаційні транспортні послуги та може виникнути дебіторська заборгованість підприємства за розрахунками з покупцями та замовниками.

Схема документального обліку наданих послуг підприємством ДАП «УКРАЇНА» подана на (рис. 2.3).

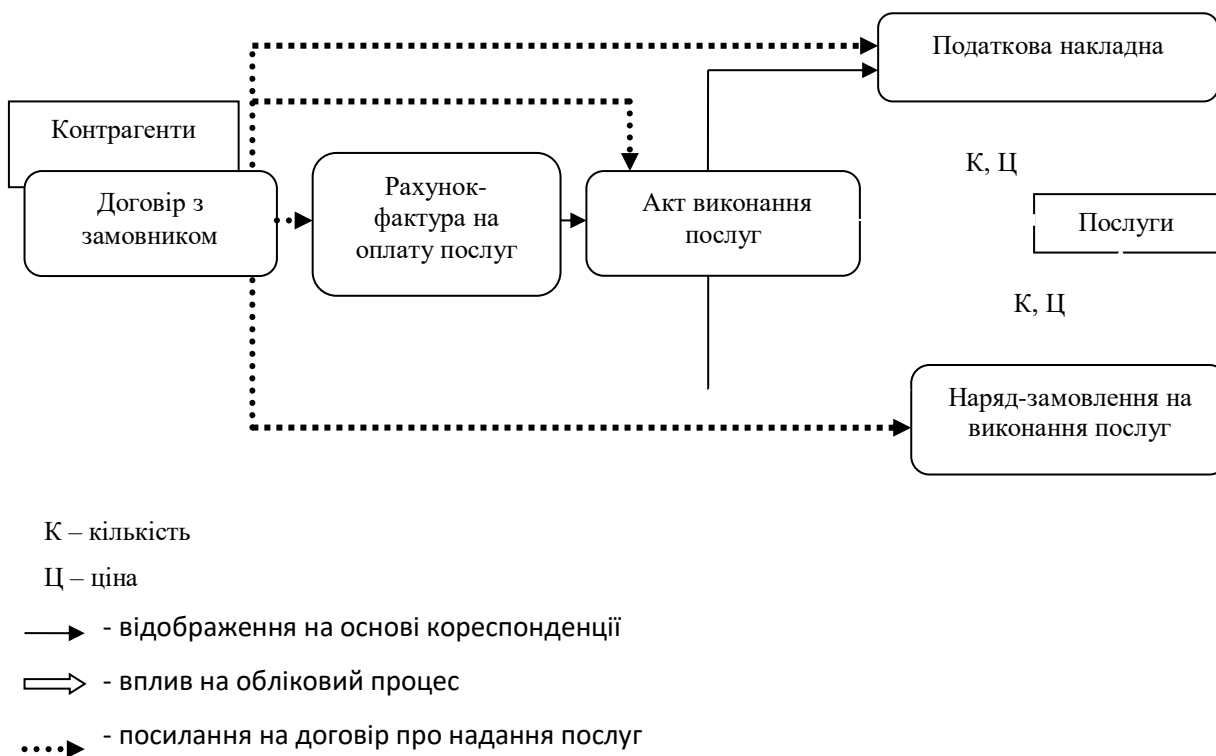

Рис. 2.3. Схема документального обліку надання послуг на ДАП «УКРАЇНА»

Джерело: власна розробка

Таким чином, рух документів зображений на (рис.2.3) з моменту їх складання виконавцем або одержанні від інших підприємств до їх обробки обліковими працівниками і подальшої передачі до архіву носить назву – документообіг підприємства.

Для здійснення систематичного контролю за складанням і термінами проходження первинних і зведених документів між окремими структурними підрозділами підприємства, передачею їх на облік, призначений графік документообігу.

Отже, графік документообігу – це упорядкований у часі та просторі та затверджений у встановленому порядку рух документів з виконанням відповідних облікових операцій. Тому пропонуємо доповнити Наказ «Про організацію бухгалтерського обліку та облікової політики» ДАП «УКРАЇНА» графіком документообороту (Додаток В).

Загальна сукупність фактографічної інформації щодо формування в обліку дебіторської заборгованості наведено в (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Фактографічна інформація, які використовуються в обліку дебіторської заборгованості на ДАП «УКРАЇНА»

№ з/п	Документ	Зміст документальної інформації	Застосування в обліково-аналітичному процесі	Додаток
1	Договір про надання послуг №СТ-19 від 03.07.2022 р.	Інформація про надання замовнику послуг по технічному обслуговуванню, ремонту, діагностиці автомобілів	Застосовується для контролю за розрахунками з покупцями та замовниками	*
2	Рахунок – фактура №СТ-604 від 20.12.2022 р.	Послуги авіаційного транспортного сполучення за грудень 2022 р.	Для оцінки одержаних послуг та відображення в обліку підприємства	Д
3	Акт №СТ-0000600 здавання-приймання послуги від 20.12.2022 р.	Відомості про здавання-приймання послуги наданої ДАП «УКРАЇНА»	Підтвердження про надання послуг підприємством за обсягом та вартістю	*
4	Податкова накладна №31 від 20.12.2022 р.	Дані про базу оподаткування, ставку податку та загальну суму коштів, що підлягає оплаті	Повинен надати продавець послуг (платник ПДВ) та відобразити в обліку податкове зобов'язання	*
5	Наряд-замовлення від 20.12.2022 р.	Інформація про найменування виконаних робіт, їх кількість та вартість	Для відображення в обліку суми витрат на технічне обслуговування авіатранспорту	Ж
6	Платіжні документи	Касові ордери, чеки, платіжні доручення	Використовуються для обліку коштів в касі або на поточному рахунку	К
9	Звіт про використання коштів виданих на відрядження або підзвіт	Інформація про понесені робітником витрати підчас відрядження або використання коштів з підзвіту	Для віднесення витрачених грошових коштів на відрядження або з підзвіту на витрати підприємства	*

Джерело: власна розробка

Відтак, за технологією облікового процесу реєстрація фактів господарської діяльності підлягає оформленню документами.

Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин з покупцями і замовниками слугують первинні документи (табл.2.2)

Таблиця 2.2

Первинні документи по розрахунках з покупцями і замовниками

Розрахунки з вітчизняними покупцями	Розрахунки з іноземними покупцями
Виникнення дебіторської заборгованості	
акти виконаних робіт (наданих послуг); рахунки-фактури; рахунки; податкові накладні; товарно-транспортні накладні; товарні накладні	комерційні документи (рахунки-фактури – invoice); транспортні накладні (CMR- залізнична накладна, коносамент, авіа накладна, товарно-транспортна накладна, пакувальні листи); платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на рахунки митних установ; розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць
Погашення дебіторської заборгованості	
виписки банку; прибуткові касові ордери (ПКО); векселі	виписки банку; векселі

Джерело: власна розробка

Відповідно, усі факти господарського життя ДАП «УКРАЇНА» узагальнюються у первинних документах. Вони відіграють важливу роль в системі управління поточною дебіторською заборгованістю підприємства, оскільки відображають реєстрацію фактів господарських операцій щодо розрахунків з контрагентами та є юридичним свідченням їх здійснення.

Факти господарської діяльності, які лежать в основі побудови всієї системи бухгалтерського обліку, знаходять своє відображення за допомогою подвійного запису на рахунках. Тобто бухгалтерський облік, який фіксує в документах первісні дані є частиною загальної системи, за допомогою якої суб'єкти господарювання та менеджери мають можливість приймати адекватні та ефективні управлінські рішення щодо подальшої діяльності підприємства. Одним з найголовніших завдань дієвого управління підприємством є попередження прострочення термінів платежу та недоведення дебіторської заборгованості до стану безнадійної.

Удосконалення системи рахунків бухгалтерського обліку є дуже

важливим і мається нагальна проблема у вирішенні цих питань, особливо щодо рахунків для відображення інформації про поточну дебіторську заборгованість підприємства.

Щодо сучасних поглядів на проблему формування плану рахунків, то О.С. Бородкін у своїй статті стверджує: «Аналіз наукового рівня і практичної спрямованості плану рахунків дозволяє зробити висновок про те, що в його формуванні та побудові є ряд істотних недоліків. При формуванні плану рахунків не враховано жодної наукової концепції групування синтетичних рахунків за класами залежно від економічного змісту облікової інформації, а тому її неможливо визнати повністю успішною» [6, с.47].

Необхідно зазначити, що єдиний План рахунків бухгалтерського обліку, який використовується в Україні, має свої переваги, тому що забезпечує централізоване єдине управління обліком та звітністю. На нашу думку в нинішній час з наявністю суб'єктів господарювання з різними формами власності виникла необхідність удосконалення діючого Плану рахунків бухгалтерського обліку в напрямку підвищення рівня конкретизації та деталізації інформації, що повинна відображатись на рахунках бухгалтерського обліку. Особливо це стосується відображення на рахунках обліку поточної дебіторської заборгованості. Серед основних недоліків існуючої системи обліку дебіторської заборгованості можна визначити наступні: діюча форма бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості не враховує специфіки даного активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і методів оцінювання; облікові регістри не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення; невирішені й проблеми оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги, тощо.

З вищенаведеного можна вказати низку проблемних питань:

- відсутність чіткої схеми деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості у загальній їх структурі;

- недосконалість при дотриманні вимог Податкового кодексу України обліку сумнівних боргів, зокрема резерву на їх покриття [32, с.268].

Характеристика рахунків з обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства наведена на (рис.2.4).

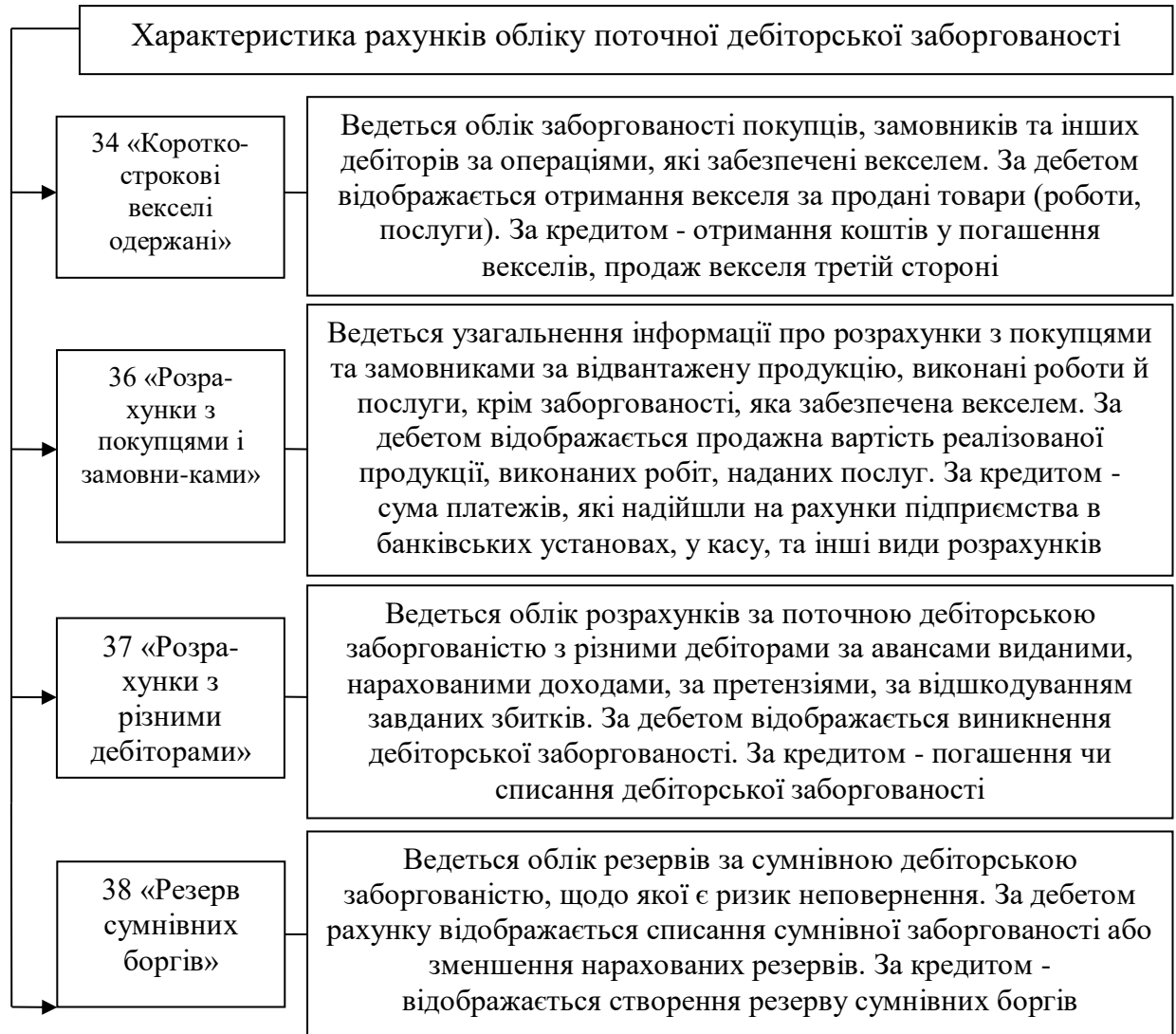

Рис. 2.4. Характеристика рахунків обліку поточної дебіторської заборгованості [16]

Джерело: власна розробка

Відображення дебіторської заборгованості в системі рахунків бухгалтерського обліку наведено на (рис.2.5).

Побудова аналітичного обліку повинна забезпечити користувачам отримання даних про заборгованість, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованість не сплачену в строк.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками ведеться за кожним замовником, за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

Організація обліку дебіторської заборгованості підприємства

Рис. 2.5. Схема організації обліку дебіторської заборгованості

Джерело: власна розробка

Щодо рахунків для обліку дебіторської заборгованості, то на наш погляд, слід виділити такі, досі не вирішені проблемні питання:

- рахунок бухгалтерського обліку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» не відображає реальний стан поточної дебіторської заборгованості, а саме не поділяє її на таку, строк сплати якої настав або ще не настав;
- проблема відсутності чіткої методології відображення результатів

дисконтування дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку.

Для облікового відображення поточної дебіторської заборгованості на ДАП «УКРАЇНА» характерні такі бухгалтерські проведення в (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Господарські операції з обліку поточної дебіторської заборгованості
ДАП «УКРАЇНА» у грудні 2021 року**

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.	Додатки
Облік розрахунків з покупцями та замовниками за виконані роботи (надані послуги), реалізовані товари та інші оборотні активи					
1.	Виконані роботи (надані послуги) з технічного обслуговування спецтранспорту згідно Акту №СТ-0000609	361	703	2582,16	*
2.	Зменшення доходу від реалізації робіт (послуг) на суму ПДВ податкова накладна №39 від 21.12.2021 р.	703	641	430,36	*
3.	Відображення отримання доходу від реалізації інших оборотних активів (виробничих запасів, МШП) видаткова накладна №11 від 06.12.2021 р.	361	712	871,44	Л
4.	Відображення податкового зобов'язання з ПДВ (електронна податкова накладна)	712	641	145,24	*
5.	Надійшла оплата від замовника (виписка банку)	311	361	*	*
6.	Виданий короткостроковий вексель в забезпечення заборгованості за недовиконані роботи	62	36	*	*
7.	Списана дебіторська заборгованість замовників та покупців, що визнана безнадійною (бухгалтерська довідка)	38	36	*	М

Джерело: власні розрахунки

Побудова аналітичного обліку повинна забезпечити користувачам отримання даних про заборгованість, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованість не сплачену в строк. Аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками ведеться за кожним замовником та покупцем, за кожним пред'явленням до сплати рахунком.

На рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» здійснюється облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю підприємства з різними дебіторами за виданими авансами, підзвітними особами,

нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членам кредитних спілок, з іншими дебіторами, з державними цільовими фондами та за операціями з деривативами. Аналітичний облік розрахунків з підзвітними особами здійснюється за кожною підзвітною особою підприємства; за позиками членам кредитних спілок відбувається за кожним окремим членом спілки; по розрахунках з працівниками суб'єкта господарювання – за кожним працівником.

Операції за розрахунками з різними дебіторами подано в (табл.2.4).

Таблиця 2.4

**Облік господарських операцій за розрахунками з різними дебіторами
у ДАП «УКРАЇНА»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Облік розрахункових операцій за виданими авансами				
1.	Перерахування авансу покупцем платіжним дорученням	371	31	1198,80
2.	Оприбутковано одержані матеріали від постачальника згідно накладної	20	631	999,00
3.	За умови отримання податкової накладної відображено суму ПДВ	641	631	199,80
4.	Залік передоплати	631	371	1198,80
5.	У випадку недостачі на суму претензії, пред'явленої постачальнику, сума авансів списується	374	371	*
6.	Раніше перераховані, але не одержані ТМЦ або повернуті аванси, відображаються як сумнівні та безнадійні борги	944	371	*
Облік розрахункових операцій з підзвітними особами				
1.	Видано працівнику суму коштів виданих на відрядження згідно ВКО	372	301	1000,00
2.	Згідно Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або підзвіт списано на рахунки витрат витрати, затверджені керівником, в межах норм	231	372	*
3.	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	*
4.	Списана безнадійна дебіторська заборгованість підзвітної особи (довідка бухгалтерії)	944	372	85,00
5.	Списано перевитрачену підзвітною особою суму понад встановлені норми (за умови, що є згода керівника на відшкодування цієї суми)	977	372	*

Продовження таблиці 2.4

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
6.	Списуються з підзвітної особи повернуті в касу залишки невикористаних сум згідно ПКО	301	372	*
Облік розрахункових операцій за претензіями				
1.	За порушення умов договору виставлена претензія постачальнику	374	631	*
2.	За порушення умов договору відображено суму претензії в частині штрафу	374	715	*
3.	Грошовими коштами погашено суму претензії	311	374	*
4.	При відмові від претензійних сум списується сума претензії на витрати підприємства	949	374	*
Облік розрахункових операцій за відшкодуванням завданих збитків				
1.	Виявлено нестачу чи втрату запасів. Одночасно відображено на позабалансовому рахунку.	947	201	*
		072	-	
2.	Списано на винну особу суму нестачі	375	716	*
		-	072	
3.	Із заробітної плати працівника утримано суму нестачі	661	375	*
4.	Сплачено суму нестачі грошовими коштами в касу згідно ПКО	301	375	5600,00

Джерело: власні розрахунки

Авансові платежі постачальникам та іншим підприємствам оформлюються платіжними дорученнями, в яких міститься посилання на укладений договір. Підзвітним особам підприємства готівкові кошти видаються на підставі розпорядження керівника. Зауважимо, що перелік осіб, які мають право отримувати кошти в підзвіт на господарські потреби, затверджуються наказом керівника підприємства.

Робітники, які одержали готівкові кошти в підзвіт, повинні подати до бухгалтерії підприємства Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або підзвіт, до якого мають бути додані всі виправдовуючі документи:

- акти на списання представницьких витрат в межах передбачених норм з доданням відповідних документів на оплату готелів, ресторанів, кафе тощо;
- акт закупівлі, рахунки магазинів, готелів;

- чеки, квитанції;
- залізничні, авіаційні та інші проїзні квитки.

Обов'язковим реквізитом Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або підзвіт є резолюція керівника підприємства про затвердження зазначеної суми витрат та його підпис.

Типова кореспонденція рахунків щодо обліку розрахунків з іншими дебіторами підприємства відображена в (табл.2.5).

Таблиця 2.5

**Типова кореспонденція рахунків з обліку господарських операцій
щодо розрахунків з іншими дебіторами підприємства**

№ з/п	Зміст господарської операції (первинні документи)	Кореспондуючі рахунки обліку	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Отримано короткостроковий вексель в погашення поточної дебіторської заборгованості (довідка бухгалтерії)	34 «Короткострокові векселі одержані»	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»
2	Надання позик працівникам підприємства (видатковий касовий ордер)	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»	301 «Готівка в національній валюті»
3	Погашення позик шляхом утримання із заробітної плати робітників (особовий рахунок працівника)	661 «Розрахунки за заробітною платою»	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»
4	Погашення позик шляхом внесення готівки в касу підприємства (прибутковий касовий ордер)	301 «Готівка в національній валюті»	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»
5	Погашення позик шляхом перерахування грошових коштів на банківські рахунки підприємства (виписка банку)	31 «Рахунки в банках»	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»
6	Розрахунки з робітниками підприємства за товари, реалізовані в кредит за рахунок кредитів банків (розрахунок бухгалтерії)	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»	601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті»
7	Відображення реалізації готової продукції робітникові підприємства (довідка бухгалтерії)	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»	701 «Дохід від реалізації готової продукції»

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4
8	Надходження в рахунок погашення поточної дебіторської заборгованості: виробничі запаси, МШП, напівфабрикати, товари (прибуткові накладні)	20 «Виробничі запаси», 22 «МШП», 25 «Напівфабрикати», 28 «Товари»	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»

Джерело: власна розробка

У НП(С)БО 10 зазначено, що класифікацію дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги (для визначення резерву сумнівних боргів, вирахування якого дає можливість включити її до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю) здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками непогашення із встановленням коефіцієнту сумнівності для кожної такої групи. Таким чином, вказаним стандартом передбачено формування резерву сумнівних боргів лише для дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги, яку обліковують на синтетичному рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». Підтвердження зазначеного вище знаходимо у п.11 НП(С)БО 10: у разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійну дебіторську заборгованість за товари, роботи і послуги списують з активів на інші операційні витрати.

Розрахунок резерву сумнівності здійснюється з використанням наступних двох методів на (рис.2.6).

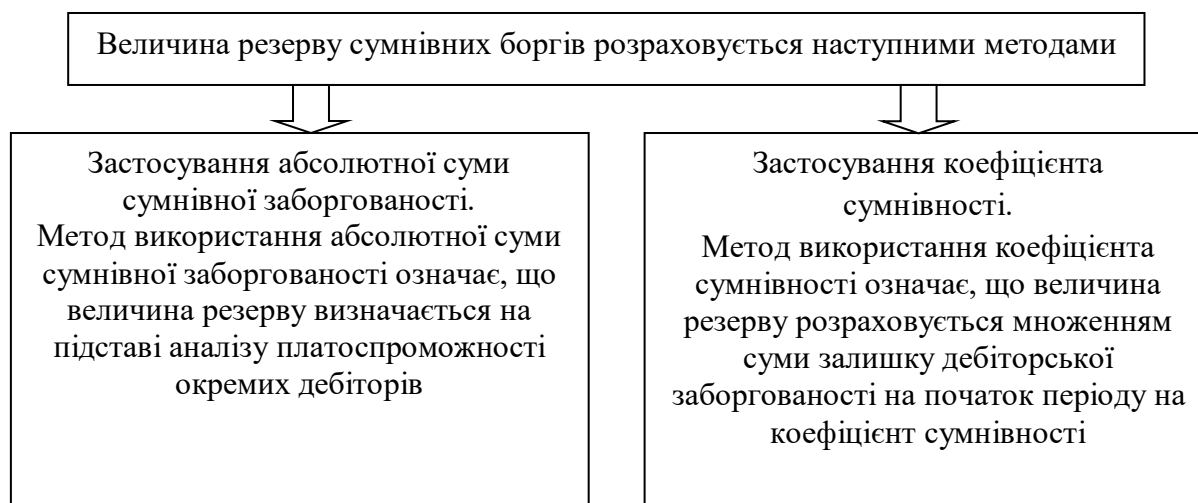

Рис. 2.6 Методи визначення величини резерву сумнівних боргів

Джерело: власна розробка

Враховуючи додаток до НП(С)БО 10, коефіцієнт сумнівності розраховується суб'єктом господарювання за допомогою трьох способів на (ри.2.7).

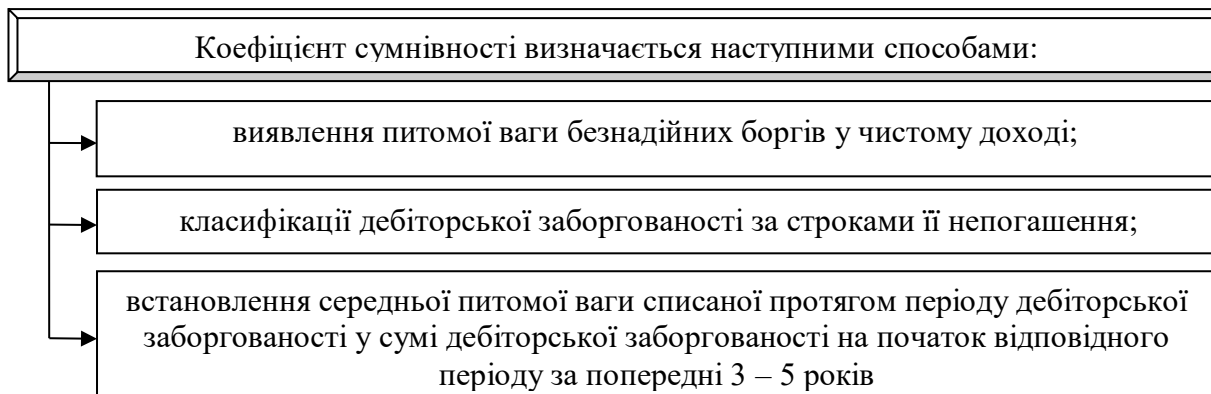

Рис. 2.7. Способи визначення коефіцієнта сумнівності
Джерело: власна розробка

Одним із проблемних питань обліку резерву сумнівних боргів є період його нарахування. Існують припущення, що іноді відбуваються в практичній діяльності суб'єктів господарювання, згідно яких проведення аналізу дебіторської заборгованості та визначення резерву сумнівних боргів повинно здійснюватися в кінці року з обов'язковим проведенням інвентаризації дебіторської заборгованості підприємства. Однак, НП(С)БО 10 визначає, що резерв сумнівних боргів потрібно розраховувати на дату балансу задля визначення чистої реалізаційної вартості. Також існують думки, що нарахування резерву має відбуватися щомісячно. На наш погляд, в умовах несвоєчасної оплати покупцями та замовниками одержаних товарів, робіт та послуг доцільно щомісяця розраховувати резерв сумнівних боргів, а при складанні балансу обов'язково визначати його щоквартально.

Проте, кожне підприємство повинно створювати та нараховувати резерв сумнівних боргів для достовірного відображення суми дебіторської заборгованості, що буде погашена в майбутньому. Якщо цієї умови не дотримуватися, буде порушено принцип обачності в бухгалтерському обліку, який полягає в тому, що необхідно застосовувати такі методи оцінки, які повинні запобігати зниженню зобов'язань та витрат і завищенню активів та доходів підприємства. Протягом року нарахована сума резерву

використовується поступово, в міру встановлення неплатоспроможності того чи іншого сумнівного дебітора. Залишок невикористаної суми до кінця року додається до доходів (кредит субрахунку 716) в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Типова кореспонденція щодо відображення в обліку створеного на підприємстві резерву сумнівних боргів

№ з/п	Господарські операції підприємства (первинні документи)	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Сформовано на підприємстві резерв сумнівних боргів (розрахунок бухгалтерії)	944 «Сумнівні та безнадійні борги»	38 «Резерв сумнівних боргів»
2.	Списання дебіторської заборгованості покупців, що визнана безнадійною (довідка бухгалтерії)	38 «Резерв сумнівних боргів»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
3.	В результаті змін у фінансовому становищі покупця відновлюється сума його заборгованості, що була раніше визнана безнадійною (довідка бухгалтерії)	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	716 «Відшкодування раніше списаних активів»
4.	Одержано на поточний рахунок кошти від покупця в рахунок погашення його заборгованості (виписка банку)	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Джерело: власна розробка

Таким чином, можливо зробити висновок, що вибір методики розрахунку резерву сумнівних боргів безпосередньо пов'язаний зі специфікою роботи суб'єкта господарювання. Кожне підприємство підбирає методику індивідуально, керуючись наявністю дебіторів та управлінською політикою.

Проте, вибір методу оцінки розміру формування резерву сумнівних боргів відбивається на розмірі прибутку підприємства.

Достовірне визначення резерву сумнівних боргів та створення ефективної моделі обліку поточної дебіторської заборгованості дозволять більш ефективно управляти дебіторською заборгованістю та уникати ризиків неплатоспроможності.

2.2. Відображення поточної дебіторської заборгованості у фінансовій і податковій звітності підприємства

Застосування зарубіжного досвіду щодо обліку розрахункових операцій з дебіторами дозволить удосконалити облікову інформацію з ціллю підвищення її достовірності.

Методологічні основи формування інформації про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку відображені в НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

В свою чергу у МСФЗ немає спеціального стандарту, присвяченого дебіторській заборгованості, однак при складанні звітності слід дотримуватись принципу консерватизму. При визначенні сутності дебіторської заборгованості в зарубіжній і вітчизняній практиці особливих відмінностей не існує [40, с.504].

Методологічні підходи до обліку дебіторської заборгованості відповідно до міжнародних стандартів сформульовані в МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 15 «Дохід від договорів з клієнтами», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» згідно з якими дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів на певну дату.

Виконаний порівняльний аналіз чинних НП(С)БО 10, НП(С)БО 13, МСБО 1, МСБО 32, МСБО 32, МСФЗ 9 свідчить про те, що між цими стандартами існують суттєві відмінності у визначенні змісту, визнанні та порядку оцінки дебіторської заборгованості (табл. 2.7).

Порівняльний аналіз, наведений у таблиці 2.7, дає підґрунтя зробити висновок, що підходи до визнання та оцінки дебіторської заборгованості в національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку є різними, хоча це та сама дебіторська заборгованість і вона є фінансовим інструментом.

Таблиця 2.7

**Порівняльний аналіз НП(С)БО та МСФЗ, в яких встановлено умови
визнання та оцінки дебіторської заборгованості**

Ознака	НП(С)БО 10 [27]	НП(С)БО 13	МСФЗ [24]
Визнання дебіторської заборгованості	Визнається активом, якщо існує імовірність отримання суб'єктом господарювання майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума	Безумовні права вимоги визнаються фінансовими активами, якщо за умовами контракту підприємство має право на отримання грошових коштів	Фінансовий актив, який являє собою контрактне право отримувати грошові кошти в майбутньому, є торговельна дебіторська заборгованість МСБО 32
Групування дебіторської заборгованості	Згідно з визначеннями наведеним в НП(С)БО дебіторська заборгованість поділяється на поточну і довгострокову (п.4)	Дебіторська заборгованість не призначена для перепродажу – дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом призначеним для перепродажу (п.4)	Фінансові активи включають торговельну та іншу дебіторську заборгованість МСБО 1. Дебіторську заборгованість деталізують з виділенням сум до отримання від торгових клієнтів, до отримання від зв'язаних сторін, авансів виданих та інших сум.
Первісна оцінка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги	Поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнають активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюють за первісною вартістю (п.6)	Фінансові інструменти первісно оцінюють та відображують за їх фактичною собівартістю, яка складається із справедливої вартості активів, наданих або отриманих в обмін на відповідний фінансовий інструмент (п.29)	Під час первісного визнання фінансового активу суб'єкт господарювання оцінює його за його справедливою вартістю плюс або мінус, у випадку фінансового активу, що оцінюється не за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у прибутку або збитку, витрати на операцію, які прямо відносяться до придбання або випуску фінансового активу МСФЗ39.

Джерело: власна розробка на базі НП(С)БО та МСФЗ

МСФЗ не передбачено окремого стандарту, який визначає інтерпретацію, визнання та оцінку дебіторської заборгованості. Її розкриття здійснюється МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», тобто її класифікують як один із видів фінансових інструментів.

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку було розроблено на основі Міжнародних стандартів, тому існують як спільні риси, так і відмінні. Удосконалення діючої в Україні системи обліку дебіторської заборгованості можливо лише за умови її уніфікації з міжнародною, але з врахуванням національних особливостей. Це дозволить повністю розкрити облікову інформацію про дебіторську заборгованість для ефективного управління господарською діяльністю підприємства.

За останні роки в Україні вдосконалено систему бухгалтерського обліку та звітності. МСФЗ сприяє уніфікації обліку, так як дозволяє застосовувати єдину термінологію, порядок визнання та оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, їх відображення у фінансовій звітності.

Потрібно відзначити, що на якість фінансової звітності значний вплив надає облікова політика. В Україні затверджені Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства (наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. №635), але в них зазначено, що їх не можна використовувати підприємствам, які застосовують МСФЗ. Облікова політика за правилами МСФЗ складається не в цілому по підприємству, а формуються облікові політики по конкретним об'єктам обліку. Так як в стандартах неможливо повністю передбачити всі господарські операції і галузеві особливості роботи підприємств, то застосування МСФЗ потребує від облікових працівників професійних суджень. Зауважимо, що з 19.03.2013 р. було введено в дію нове НП(С)БО 1, яким визначено мету, склад фінансової звітності суб'єкта

господарювання, принципи підготовки та вимоги, пов'язані з визнанням та розкриттям її елементів [26].

Наказом Міністерства фінансів №433 від 28.03.2013 р. "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності" [23] визначено порядок опрацювання форм фінансової звітності підприємства. Інформація щодо відображення поточної дебіторської заборгованості в Балансі підприємства звітний період на (рис. 2.8).

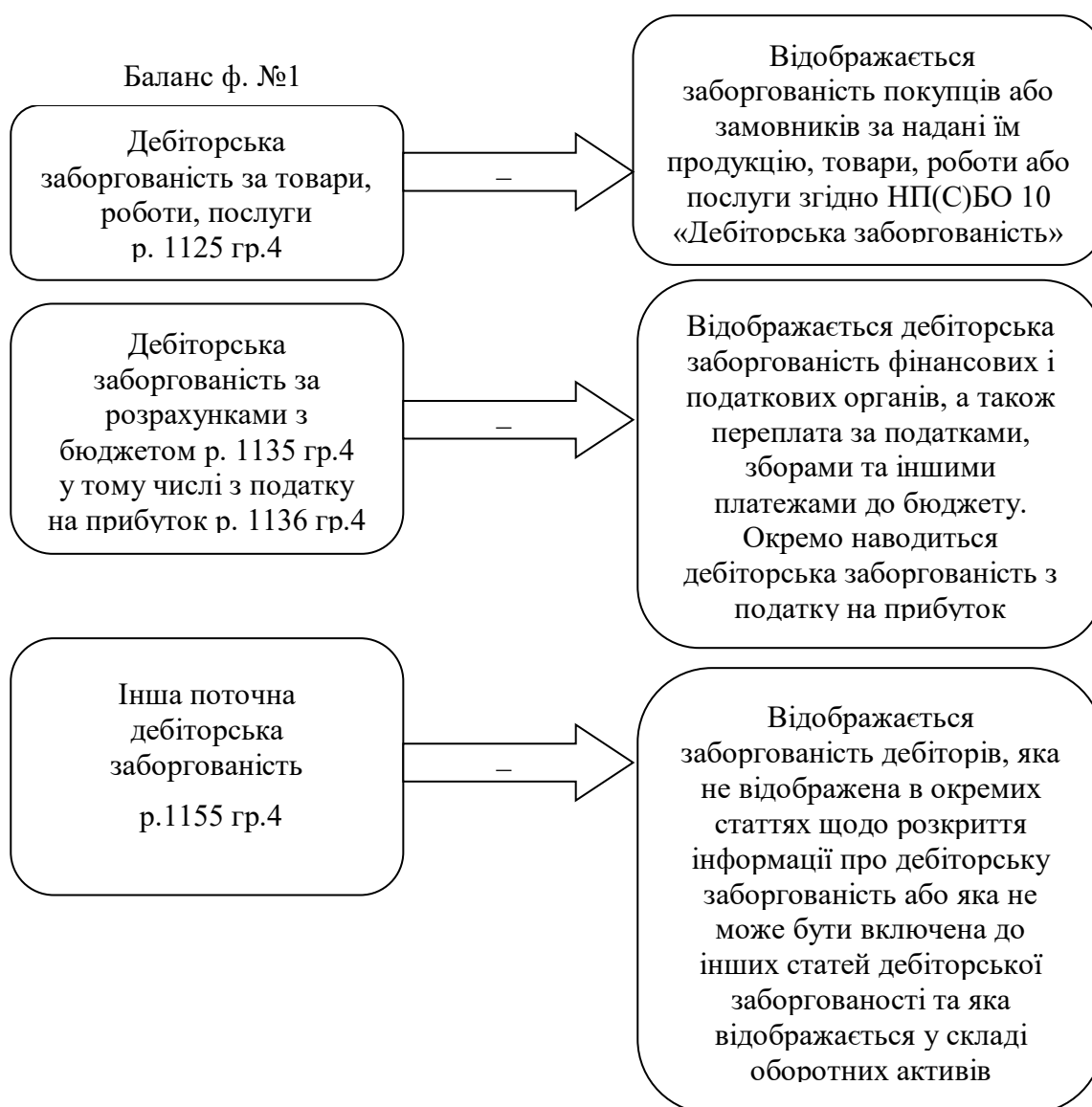

Рис. 2.8. Відображення поточної дебіторської заборгованості у фінансовій звітності

Джерело: власна розробка

Відповідно до НП(С)БО 1 зазнали змін уписуванні рядки форм фінансової звітності, які зараз мають назву додаткових.

Суб'єкти господарювання мають можливість розкривати додаткові статті, якщо інформація суттєва та її можливо достовірно оцінити.

Перелік додаткових статей фінансової звітності наведено в Додатку 3 до НП(С)БО 1 [26]. Додаткові статті щодо обліку поточної дебіторської заборгованості зображені в (табл.2.8).

Таблиця 2.8

Додаткові статті звітності щодо обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства

Код рядка	Додаткова стаття	Наведена інформація
1120	«Векселі одержані»	Окреслюється заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), інші активи, виконані роботи та надані послуги, яка забезпечена вексями. Дані щодо зазначеної заборгованості включаються до підсумку балансу
1140	«Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів»	Зазначається сума нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо. Інформація щодо суми зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу
1145	«Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків»	Фіксується заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків, зокрема між учасниками групи тощо. Інформація щодо вказаної заборгованості враховується до підсумку балансу

Джерело: власна розробка

Зауважимо, що порівняння показників фінансової звітності визначено Наказом Міністерства фінансів України від 11.04.2013 р. № 476 «Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності». Відповідно до даних Методичних рекомендацій щодо статті 1135 «Дебіторська заборгованість з бюджетом» графи 3 і 4 форми №1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) повинні бути більше або дорівнювати суми наступної додаткової статті фінансової звітності:

- 1136 у тому числі з податку на прибуток.

В Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) поточна дебіторська заборгованість наводиться в статті 2180 «Інші операційні витрати». В цій статті також відображаються суми списаної дебіторської заборгованості згідно з вимогами НП(С)БО 10 та відрахування на формування резерву сумнівних боргів.

В Звіті про рух грошових коштів в змісті статей зазначено, що у статті «Зменшення (збільшення) оборотних активів»:

- у графі «Надходження» відображається зменшення;
- у графі «Видаток» – збільшення статей оборотних активів на

(рис.2.9).

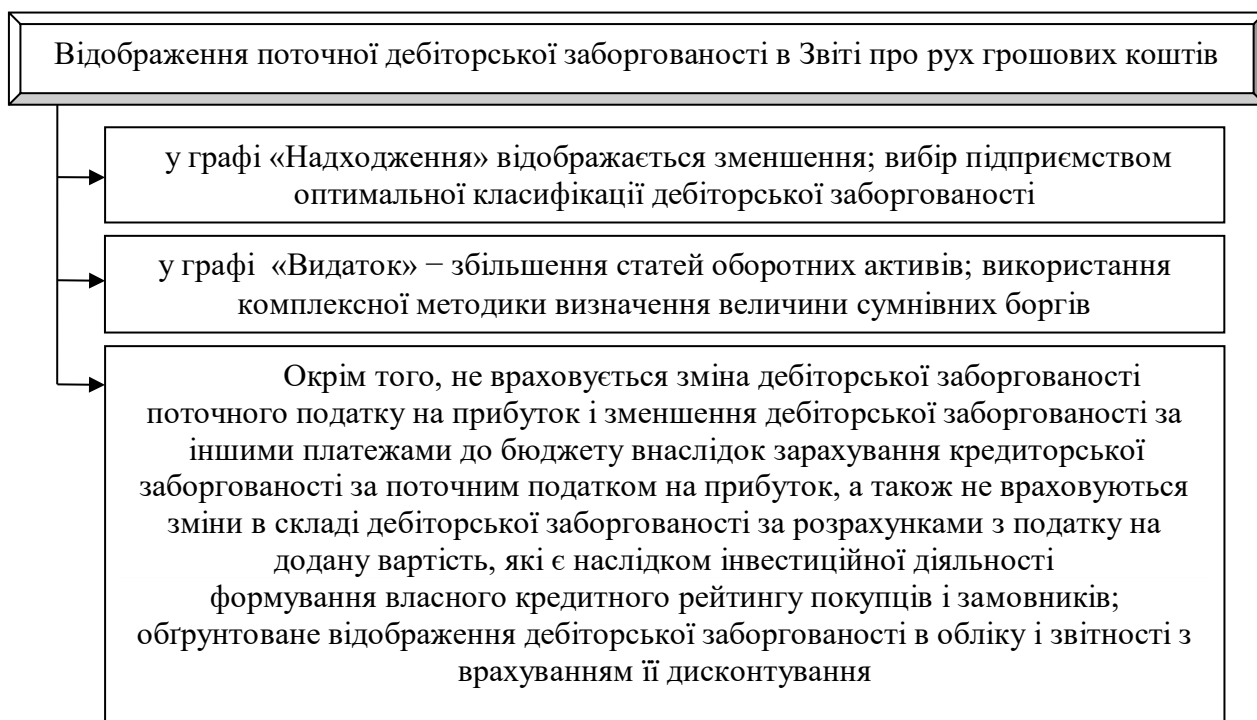

Рис. 2.9. Відображення поточної дебіторської заборгованості у Звіті про рух грошових коштів

Джерело: власна розробка

Високе суспільне значення звітності, декларуємі публічність та відкритість, відповідальність осіб за складання звітності тощо, викликає потребу в певних формах та правилах складання звітності, яких дотримуються всі, хто її складають та використовують. Подання та розкриття звітності здійснюється під пануванням ініціатора підготовки та подання звітів,

підлегли суб'єкта господарювання, який надає звіт та відповідальності користувача звітності.

Дослідивши форми фінансової звітності, з метою збільшення інформативності пропонуємо доповнити додаток 3 до НП(С)БО 1 «Перелік додаткових статей фінансової звітності» такими статтями (рис. 2.10):

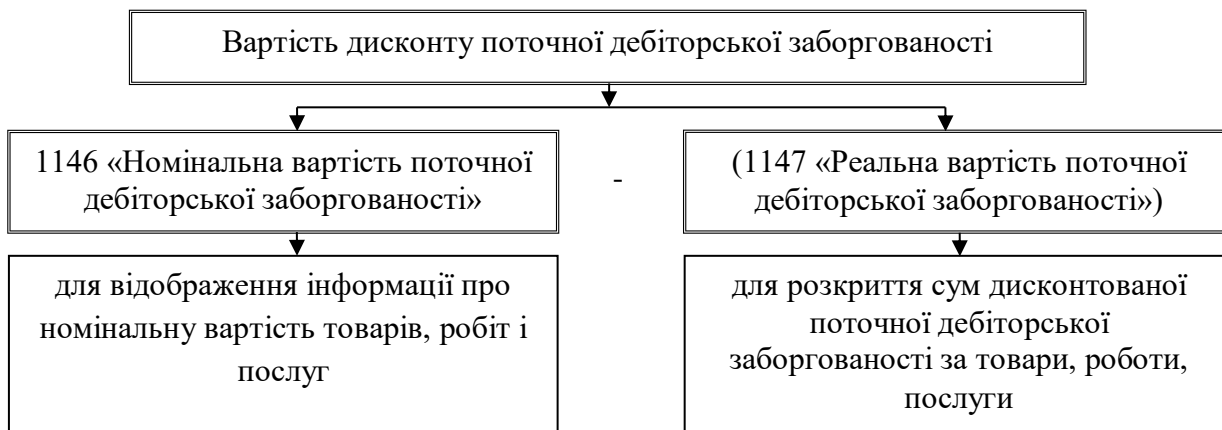

Рис. 2.10. Додаткові статті фінансової звітності щодо обліку поточної дебіторської заборгованості

Джерело: власна розробка

Отже, фінансова звітність це не тільки елемент методу бухгалтерського обліку, а також важливе загальноекономічне, правове поняття з управління суб'єктом господарювання, суспільством та економікою. Дотримання певної послідовності утворення інформаційної бази складання звітності, підготовки, надання та використання звітів, методологічне та методичне забезпечення фінансової звітності дозволить розширити межі облікового тлумачення звітів та обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

Під час формування податкової звітності потрібно визначити статус заборгованості, яка вважається безнадійною. Відмітимо, що коли підприємство застосовує податкові різниці згідно ПКУ, визначення дебіторської заборгованості безнадійною призведе до необхідності здійснити коригування фінансового результату до оподаткування.

У відповідності до ПКУ:

– фінансовий результат до оподаткування має бути збільшеним на суму

витрат на формування резерву сумнівних боргів, а також на суму від списання цієї заборгованості понад суму резерву сумнівних боргів;

– фінансовий результат до оподаткування має бути зменшеним на суму коригування резерву сумнівних боргів (зменшення), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування, а також на суму списаної дебіторської заборгованості за рахунок сформованого резерву сумнівних боргів.

Якщо суб'єкт господарювання не застосовує податкові різниці, що зазначено в податковій декларації, в такому випадку коригування фінансового результату до оподаткування не потрібно робити.

2.3. Аналіз поточної дебіторської заборгованості та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства

Становлення ринкової економіки потребує від суб'єктів господарювання зміцнення конкурентоспроможності, підвищення ефективності діяльності та фінансової стійкості на підставі впровадження сучасних форм і методів організації підприємницької діяльності та досягнень науково-технічного прогресу. Необхідність пошуку та оптимізації джерел формування фінансових ресурсів сприяло зростанню ролі фінансового аналізу підприємства.

Аналіз складу і структури поточної дебіторської заборгованості підприємства, як важливої складової ресурсного потенціалу, передбачає дослідження зміни її показників в динаміці.

Дані табл. 2.9 дають підстави проаналізувати величину, склад і структуру поточної дебіторської заборгованості ДАП «УКРАЇНА», їх частку в оборотних активах за період, що вивчається.

На підставі інформації наведеної в таблиці 2.9 спостерігаємо, що максимальне значення 2080 тис. грн. поточна дебіторська заборгованість ДАП

«УКРАЇНА» спостерігалось у 2019 р. В цей період, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги складала 30 тис. грн. та в структурі поточної дебіторської заборгованості підприємства мала незначну питому вагу 1,4 %.

Таблиця 2.9

**Аналіз складу і структури поточної дебіторської заборгованості
ДАП „УКРАЇНА” за період 2019 - 2021 рр.**

№	Найменування показників	Вихідні дані, тис. грн.			Структура, %			Абс. відх. (+/-), (%) 2021 р. від	
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020
1	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	30	2	361	1,4	0,2	35,2	33,8	35,0
2	Дебіторська заборгованість за виданими авансами	1182	287	20	56,8	23,3	1,9	-54,9	-21,4
3	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	734	659	335	35,3	53,6	31,7	-3,6	-21,9
4	Інша поточна дебіторська заборгованість	134	282	329	6,5	22,9	31,2	24,7	8,3
5	Разом:	2080	1230	1055	100	100	100	-1025	-175
6	Оборотні активи	51145	38521	237781	100	100	100	186636	199260
7	Частина дебіторської заборгованості в оборотних активах, (%)	x	x	x	4,1	3,2	0,4	-3,7	-2,8

Джерело: власні розрахунки

Зауважимо, що в 2021 р. порівняно з попередніми роками дослідження значно зріс вказаний показник і його сума склала 361 тис. грн., а питома вага – 35,2%, що на 33,8% більше аналогічного показника за 2019 р. та на 35,0% - за 2020 р.

Дебіторська заборгованість за виданими авансами за період з 2019 по 2021 рр. стрімко знижувалася, а її питома вага в структурі поточної дебіторської заборгованості авіаційного підприємства знизилася з 56,8% у 2019 р. до 1,9% у 2021 р., що вважається позитивною динамікою, адже зменшується відволікання коштів підприємства, які можна використати на розбудову фінансово-господарської діяльності Державного авіаційного

підприємства «УКРАЇНА». Протягом періоду дослідження поступово збільшувалася інша поточна дебіторська заборгованість ДАП «УКРАЇНА» і з такою ж тенденцією зростала її питома вага в загальній структурі поточної дебіторської заборгованості. У 2021 р. порівняно з 2019 р. її питома вага зросла на 24,7%, а у 2020 р. на 8,3%. В загальній структурі поточної дебіторської заборгованості дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом має тенденцію до зменшення, що свідчить про зменшення зобов'язань бюджету перед авіаційним підприємством щодо розрахунків за податками.

Показник, який визначає частку дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства, характеризує величину відволікання оборотного капіталу підприємства у дебіторську заборгованість. В нашій державі оптимальною величиною вважається, коли дебіторська заборгованість не перевищує 20 % [12]. Проведене дослідження фінансово-господарської діяльності базового підприємства, дає підстави стверджувати, що цей показник не перевищує оптимального значення і має тенденцію до зниження, що може характеризувати позитивну діяльність ДАП «УКРАЇНА» стосовно управління поточною дебіторською заборгованістю підприємства.

Наслідки аналізу динаміки поточної дебіторської заборгованості підприємства узагальнені в (табл. 2.10).

Аналіз динаміки складу і структури дебіторської заборгованості дає змогу встановити розмір абсолютного та відносного приросту чи зменшення всієї поточної дебіторської заборгованості авіаційного підприємства і окремих її видів. Так, дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги в 2021 р. порівняно з 2019 р. збільшилась на 331 тис. грн., а порівняно з 2020 р. збільшилась на 359 тис. грн. Інша поточна дебіторська заборгованість підприємства змінювалась з такою ж тенденцією. В 2021 р. порівняно з 2019 р. збільшилась на 195 тис. грн. (145,5%) та збільшилась порівняно з 2020 р. на 47 тис. грн. (16,7%).

Таблиця 2.10

Динаміка поточної дебіторської заборгованості

ДАП „УКРАЇНА” за період 2019 - 2021 рр.

(тис. грн.)

№	Найменування показників	Фактичні дані за			Відхилення 2021 р. від			
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	2019 р.		2020 р.	
					в сумі	в %	в сумі	в %
1	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	30	2	361	331	1103,3	359	17950
2	Дебіторська заборгованість за виданими авансами	1182	287	20	-1162	-98,3	-267	-93,0
3	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	734	659	335	-399	-54,4	-324	-49,2
4	Інша поточна дебіторська заборгованість	134	282	329	195	145,5	47	16,7
5	Разом поточна дебіторська заборгованість:	2080	1230	1055	-1025	-49,3	-175	-14,2

Джерело: власні розрахунки

Аналіз динаміки складу і структури дебіторської заборгованості дає змогу встановити розмір абсолютного та відносного приросту чи зменшення всієї поточної дебіторської заборгованості авіаційного підприємства і окремих її видів. Так, дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги в 2021 р. порівняно з 2019 р. збільшилась на 331 тис. грн., а порівняно з 2020 р. збільшилась на 359 тис. грн. Інша поточна дебіторська заборгованість підприємства змінювалась з такою ж тенденцією. В 2021 р. порівняно з 2019 р. збільшилась на 195 тис. грн. (145,5%) та збільшилась порівняно з 2020 р. на 47 тис. грн. (16,7%).

Поряд з цим, дебіторська заборгованість за виданими авансами, дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, а також загальна сума поточної дебіторської заборгованості ДАП «УКРАЇНА» поступово знижувалися в абсолютному значенні протягом 2019-2021 рр., що можна охарактеризувати як позитивні зміни у складі оборотних активів авіаційного підприємства, які запобігають відволіканню ресурсів підприємства.

Коефіцієнт оборотності поточної дебіторської заборгованості підприємства свідчить про зниження або розширення кредиту, що надає підприємство покупцям та замовникам (табл. 2.11). Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості позначає у скільки разів дохід (виручка) від реалізації перевищує дебіторську заборгованість підприємства (табл. 2.11). Протягом періоду дослідження цей коефіцієнт був нестабільним і у 2021 р. досяг максимального значення 42 порівняно з попередніми роками, що є позитивним фактом господарської діяльності авіаційного підприємства.

Термін погашення розрахунків з покупцями і замовниками розкриває період інкасації поточної дебіторської заборгованості, а саме період її погашення (сплати). Нормативним значенням вважається зменшення цього показника протягом періоду дослідження. Однак, у ДАП «УКРАЇНА» цей показник також нестабільний, але мінімального значення досягає у 2021 р., що свідчить про прийняття відповідних управлінських рішень, що покращили рівень управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання.

Таблиця 2.11

Рівень та динаміка коефіцієнтів ефективності поточної дебіторської заборгованості ДАП «УКРАЇНА» у 2019 - 2021 рр.

№ п/п	Назва показника	Формула розрахунку	2019	2020	2021	Нормативне значення
1.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (оборот) <i>К_{обДЗ}</i>	$\frac{\text{Ф.2 р. 2000}}{\text{Ф.1 р. 1125 - 1155}}$	23	19	42	Збільшення
2.	Період погашення розрахунків з дебіторами підприємства (днів)	$360 / \text{К}_{обДЗ}$	16	19	9	Зменшення
3.	Співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Ф.1 р. 1125} - \text{1155}}{\text{Ф.1 р. 1600-1690}}$	0,39	0,34	0,15	-
4.	Питома вага розрахунків з дебіторами в оборотних активах підприємства, (%)	$(\text{Ф.1 р. 1125} - \text{1155} / \text{Ф.1 р. 1195}) \times 100$	4,07	3,19	0,44	≤ 20

Джерело: власні розрахунки

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості позначає у скільки разів дохід (виручка) від реалізації перевищує дебіторську заборгованість підприємства (табл. 2.11). Протягом періоду дослідження цей коефіцієнт був нестабільним і у 2021 р. досяг максимального значення 42 порівняно з попередніми роками, що є позитивним фактом господарської діяльності авіаційного підприємства.

Термін погашення розрахунків з покупцями і замовниками розкриває період інкасації поточної дебіторської заборгованості, а саме період її погашення (сплати). Нормативним значенням вважається зменшення цього показника протягом періоду дослідження. Однак, у ДАП «УКРАЇНА» цей показник також нестабільний, але мінімального значення досягає у 2021 р., що свідчить про прийняття відповідних управлінських рішень, що покращили рівень управління дебіторською заборгованістю суб'єкта господарювання.

Подальший показник (табл. 2.11) співвідношення поточної дебіторської і кредиторської заборгованості позначає можливість підприємства розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів. Протягом періоду дослідження передбачається виконання спільного (порівняльного) аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства.

Як збільшення, так і скорочення дебіторської і кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків, що вплинуть на фінансовий стан підприємства. Наприклад, зменшення поточної дебіторської заборгованості відносно кредиторської може статися через скорочення чисельності замовників внаслідок погіршення стосунків з клієнтами, що може призвести до скорочення обсягів доходів від реалізації робіт чи послуг [28]. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності споживачів робіт та послуг ДАП «УКРАЇНА».

На основі аналізу даних (табл. 2.11), потрібно зазначити, що на ДАП «УКРАЇНА» протягом періоду вивчення має місце суттєве перевищення

кредиторської заборгованості проти дебіторської, тому керівництву необхідно зосередити зусилля в напрямку оптимізації рівня кредиторської заборгованості з ціллю попередження неплатоспроможності підприємства.

Наступний показник питомої ваги розрахунків з дебіторами в оборотних активах підприємства за 2019 – 2021 р.р. відповідає нормативному значенню (до 20%) в структурі оборотних активів ДАП «УКРАЇНА».

Отже, у практичній діяльності підприємства виконання аналізу дебіторської заборгованості потребує вивчення причин її виникнення, в тому числі за термінами, контрагентами, а також наслідками конкретних ситуацій на виробництві задля прийняття ефективних управлінських рішень спрямованих на покращення фінансових результатів [28].

Управління дебіторською заборгованістю підприємства включає наступні етапи: здійснюється аналіз дебіторської заборгованості за минулий період в порівнянні з поточними даними.

З цією метою розраховуються показники, які характеризують стан дебіторської заборгованості за минулий і поточний періоди. До таких показників відноситься коефіцієнт відволікання оборотних активів, який розраховується за формулою (3.92.1):

$$K_{во} = \frac{ДЗ}{ОА} \quad (2.1)$$

де, $K_{во}$ – коефіцієнт відволікання оборотних активів;

$ДЗ$ – дебіторська заборгованість підприємства в аналізованому періоді;

$ОА$ – загальна сума оборотних активів суб'єкта господарювання.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів визначається в динаміці. Розраховані коефіцієнти за досліджуваний період порівнюються і визначаються закономірні зміни цих коефіцієнтів. Якщо із року в рік зазначені коефіцієнти скорочуються, то це є позитивним в роботі підприємства, якщо навпаки негативним.

Розрахуємо значення коефіцієнту відволікання оборотних активів в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

**Аналіз відволікання оборотних грошових коштів у поточну
дебіторську заборгованість ДАП «УКРАЇНА» за 2019-2021 р.р.**

Показник	Відхилення від 2021 р.						
	2019	2020	2021	2021/2019		2021/2020	
				Абс. відх. (+,-)	Темп росту, (%)	Абс. відх. (+,-)	Темп росту, (%)
Поточна дебіторська заборгованість	2080	1230	1055	-1025	-49,28	-175	-14,23
Оборотні активи - всього	51145	38521	237781	186636	364,92	199260	517,28
Коефіцієнт відволікання	0,04	0,03	0,01	-0,03	-75	-0,02	-66,67

Джерело: власні розрахунки

Здійснюючи дослідження інформації наведеної в таблиці 2.12 спостерігаємо, що у 2021 р. порівняно з 2019 роком цей коефіцієнт знижується відповідно на 0,03 пункти, а відносно 2020 р. – зменшується на 0,02 пункти (66,67 %). Зростання коефіцієнта відволікання оборотних активів у 2021 р. порівняно з 2019 та 2020 рр. характеризується, як позитивний факт фінансово-господарської діяльності підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що в ринкових умовах господарювання успішна діяльність авіаційного підприємства нерозривно пов'язана з проведенням фінансового аналізу. Для того щоб приймати обґрунтовані управлінські рішення керівництву ДАП «УКРАЇНА» необхідна інформація, яку можна отримати шляхом відбору та аналізу вихідної інформації.

Висновки до розділу 2

1. Раціонально організований бухгалтерський облік поточної дебіторської заборгованості сприяє попередженню прострочення строків платежів та запобіганню умов, які можуть привести до віднесення цієї заборгованості до стану безнадійної. Організація облікового процесу за допомогою такого інструмента як облікова політика, повинна враховувати

наступні елементи: класифікація та аналітичний облік дебіторської заборгованості; її визнання та оцінка; визнання заборгованості сумнівною; вибір методу нарахування резерву сумнівних боргів; визнання дебіторської заборгованості безнадійною та порядок списання такої заборгованості; існування робочого плану рахунків та графіку документообігу тощо.

2. Поточна дебіторська заборгованість суб'єкта господарювання виступає важливою складовою оборотного капіталу. Досить велика частка дебіторської заборгованості у загальній структурі активів знижує фінансову стійкість і ліквідність підприємства, підвищує ризик фінансових втрат, погіршує фінансовий стан, а інколи призводить і до банкрутства. Для того, щоб сформуванати загальну уяву про фінансовий стан справ на підприємстві потрібно провести аналіз дебіторської заборгованості.

3. Визначено, що поточна дебіторська заборгованість є одним із різновидів оборотних активів підприємства, а її наявність сприяє відволіканню ресурсів з обороту, що негативно впливає на фінансовий стан авіаційного підприємства, тому доцільно здійснювати її аналіз за наступними напрямками: виявити склад і структуру розрахунків з дебіторами та їх зміни в динаміці; встановити реальність та імовірність погашення дебіторської заборгованості; визначити показники якості та оборотності поточної дебіторської заборгованості; визначити вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства; розробити заходи щодо оптимізації величини і частки дебіторської заборгованості в оборотних активах суб'єкта господарювання.

4. Головним джерелом активів авіаційного підприємства виступають бюджетні асигнування, які затверджені для ДАП «УКРАЇНА» за бюджетною програмою «Обслуговування та організаційне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Президента України та Офісу Президента України» погодженою Державним управлінням справами, а також кошти замовників, сплачені за виконання спецрейсів у межах нашої країни та за її межами.

ВИСНОВКИ

1. Правильна організація управління поточною дебіторською заборгованістю потребує суворого дотримання фінансової дисципліни, вчасної оплати боргів покупців та замовників і забезпечення своєчасного одержання коштів за реалізовану продукцію, виконані роботи та надані послуги.

2. Проведений ґрунтовний аналіз різних підходів до визначення сутності економічної категорії поточна дебіторська заборгованість дає підстави удосконалити дане поняття та сформулювати наступне авторське трактування: поточна дебіторська заборгованість – це платна категорія зі сторони продавця (підприємства), що є кредитом (безвідсотковою позикою) для покупця на певну дату, щодо якої у підприємства появляється майнове право вимоги оплати боргу, за умови документального підтвердження.

3. Визначення сутності дефініції «дебіторської заборгованості» та особливостей її визнання та оцінки сприяє удосконаленню нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в частині уточнення понятійно-категоріального апарату; підвищення якості інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарської діяльності дебіторської заборгованості; створення підстав для удосконалення обліку та аналізу дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями і замовниками підприємства.

4. Внаслідок того, що поточна дебіторська заборгованість є одним з різновидів активів підприємства, її існування сприяє відволіканню ресурсів матеріальних цінностей із обігу, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства. З ціллю підтримання його стабільності, на наш погляд, необхідно:

- здійснювати постійний контроль за рухом поточної дебіторської заборгованості;

- стежити за станом розрахунків з покупцями і замовниками з метою зменшення простроченої дебіторської заборгованості;
- якісно виконувати аналіз поточної дебіторської заборгованості та своєчасно його використовувати.

Недоліки у сфері обліку розрахунків з дебіторами як на теоретичному, так і на практичному рівні призводять до того, що у підприємств не вистачає власних оборотних коштів для здійснення діяльності.

5. ДАП «УКРАЇНА» здійснює нарахування резерву сумнівних боргів для покриття потенційних збитків, які можуть виникнути у разі нездатності покупця зробити необхідну оплату. Резерв сумнівних боргів нараховується за методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості, що виконується на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Сумнівною вважають дебіторську заборгованість термін непогашення якої більше ніж 180 днів від дати настання строку платежу.

6. Варто зауважити, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в системі бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. Облік дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», тобто дебіторська заборгованість відноситься у міжнародній практиці до фінансових активів. При цьому у названих міжнародних стандартах не надається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості. У міжнародній практиці прийнято розрізняти два види дебіторської заборгованості: Accounts Receivable (дебіторська заборгованість, обсяг продажу або дебітори) Receivables (торговельна дебіторська заборгованість).

7. Дослідивши форми фінансової звітності, з метою збільшення інформативності пропонуємо доповнити додаток 3 до НПСБО1 «Перелік додаткових статей фінансової звітності» доповнити такими статтями: 1146

«Номінальна вартість поточної дебіторської заборгованості», 1147 «реальна вартість поточної дебіторської заборгованості».

8. Аналізуючи за допомогою різного виду моделей та системи аналітичних коефіцієнтів поточну дебіторську заборгованість ДАП «УКРАЇНА» виявлено, що основну частину оборотних активів у 2021 р. складає дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги 35,2% , однак у 2019 та 2020 рр. її значення було несуттєвим. Дебіторська заборгованість за виданими авансами навпаки стрімко знижувалася і у 2021 р. її питома вага становила 1,9%, а у 2019р. аналогічний показник дорівнював 56,8%. Частка дебіторської заборгованості підприємства в оборотних активах характеризує величину відволікання оборотного капіталу підприємства у дебіторську заборгованість. Оптимальною величиною вважається, коли цей показник не перевищує 20%. Відмітимо, що вказаний показник дорівнював 4,07% у 2019 р. і знизився до 0,44% у 2021 р., що свідчить про позитивну роботу керівництва підприємства стосовно управління дебіторською заборгованістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н.С. Облік дисконтування дебіторської і кредиторської заборгованості: проблеми і шляхи удосконалення. *Сучасні проблеми регіонального розвитку: збірник статей*. Т.2. Академічне видавництво Аграрного університету. м. Пловдив, Болгарія. 2014. С. 76 – 80.
2. Бабич А.Ю. Управління дебіторською заборгованістю. Зб. тез доп. на II Міжнар. Наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 січня 2014 р. Житомир: ПП Рута, 2014. С. 19 – 21.
3. Береза С.Л. Облік і контроль грошових активів та дебіторської заборгованості: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». К., 2013. 20 с.
4. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. МФУ, 12 / 2013. № 12. С. 24 – 36.
5. Боді Зві, Роберт К. Мертон. Фінанси: пер. с англ.: навч. посіб. К.: Видавн. Дім «Вільямс». 2000. 592 с.
6. Бородкін О.С. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік: концепція і організація. *Бухгалтерський облік і аудит*. № 2. 2011. С. 45 – 52.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник. Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська. Житомир: ПП Рута. 2009. 480 с.
8. Ведашенко Н.М. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості. Міжнародна наук.-практ. конф. Економічні проблеми розвитку будівництва в Україні, 1-2 червня 2018 р. Тернопіль, 2018. С. 175 – 178.
9. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. К.: Лібра, 2008. 704 с.
10. Гринюк І.М. Вплив дебіторської заборгованості на фінансово-економічний стан підприємства. Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: матеріали V

Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів (7 грудня 2018 р.). Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2018. С. 71 – 73.

11. Дубровська Є.В. Дослідження сутності поняття «дебіторська заборгованість». *Вісник Сумського державного університету*. Сер. Економіка. – Суми: СумДУ, 2019. № 2. С. 202 – 205.

12. Економічний аналіз: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спец. «Облік і аудит» за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ПП Рута. 2008. 680 с.

13. Економічний енциклопедичний словник: у 2-х томах. С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устинко, С.І. Юрій. Львів: Світ. 2005. Т. 1. 616 с.

14. Євлаш Т.О. Аналіз дебіторської заборгованості як фактор підвищення ефективності управління фінансовою діяльністю підприємства. *Сучасні проблеми регіонального розвитку*: збірник статей. Т.2. Академічне видавництво Аграрного університету м. Пловдив, Болгарія, 2014. С. 92 – 96.

15. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. 4-те вид. випр. та доп. К.: Т-во «Знання» КОО. Львів. Вид – во Львів банківського ін.-ту НБУ. 2002. 566 с.

16. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

17. Кірейцев Г.Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури. 2002. 452 с.

18. Кияшко О.М. Облік та аналіз та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 КНТЕУ. К., 2011. 21 с.

19. Кондратеня К.С., Бонда Т.В. Аналіз і управління дебіторською заборгованістю. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки*: матеріали V Міжнар. наук.-практ.

конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів (7 грудня 2018 р.). Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2018. С. 123 – 127.

20. Лищенко О.Г., Бескота Г.М. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Державні регіони: журнал. Запоріжжя: Гуманіст. ун-т «Запоріз. ін.-т держ. та муніцип. упр.»*. 2019. № 1. С. 114 – 117.

21. Ловінська Л.Г., Стефанік І.Б. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні. К.: НДФІ. 2016. 240 с.

22. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 12. С. 38 – 42.

23. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ МФУ від 28.03.2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>

24. Міжнародні стандарти фінансової звітності та бухгалтерського обліку. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/translation_of_international_financial_reporting_standards_2022_updated-576

25. Момот Т.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Бізнес Інформ*. 2018. №11. С. 97 – 99.

26. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#>

27. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0725-99#>

28. Ніколаєнко О. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання. *Підприємство, господарство і право*. К.: ТОВ «Гарантія». 07/ 2014. № 7. С. 141 – 145.

29. Облікова політика підприємства : навч. посіб. за ред. В.М. Гаврилюка, В.М. Жука, М.Г. Михайлова. Київ : Юр-Агро-Веста. 2017. 326 с.

30. Павленко Н.А. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку поточної дебіторської заборгованості. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2020. Вип. 22. С. 468 – 474.

31. Пилипчук Л.П. Облікове забезпечення управління розрахунками з покупцями на сільськогосподарських підприємствах. *Облік, аналіз і контроль в умовах сучасних концепцій управління економічним потенціалом і ринковою вартістю підприємства*: зб. тез доп. на II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 січня 2019 р. Житомир: ПП Рута, 2019. С. 124 – 125.

32. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

33. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII.

34. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України № 996 - XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

35. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

36. Пушкар М.С. Облікова політика і звітність: навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2018. 141 с.

37. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємство: навч. посіб. 2-ге вид.; випр. і доп. К.: Знання, 2005. 662 с.

38. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня к.е.н.: 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Луганськ, 2012. 19 с.

39. Федорченко О.Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами: автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.00.09. Державний вищій навчальний заклад КНЕУ ім. В. Гетьмана. К., 2019. 20 с.

40. Хомик П.М., Кулик П.М. Порівняльний аспект обліку заборгованості підприємства за НП(С)БО та МСФЗ (IAS). *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу*: Міжнар. зб. наук. пр. Вип. 3(24). Житомир: ЖДТУ. 2012. С. 503 – 510.

41. Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.00.04. Нац. наук. центр «Інститут аграр. економіки» УААН. К., 2018. 20 с.

42. Шендригоренко М.Т., Вакулюк О.І. Актуальні питання обліку дебіторської заборгованості та напрямки їх вирішення. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів (7 грудня 2018 р.). Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2018. С. 267 – 269.